

**МУАССИСАИ ДАВЛАТИИ ТАЪЛИМИИ
ТАҲСИЛОТИ ОЛИИ КАСБИИ «АКАДЕМИЯИ
ВАЗОРАТИ КОРҶОИ ДОХИЛИИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН»**

Бо ҳуқуқи дастнавис

**ТДУ: 340.1+342.556 (575.3)
ТКБ: 67.3+67.99 (2) 1 (2 тоҷик)
Н – 92**

НУРИДДИНЗОДА СУФӢ НУРИДДИН

**АСОСҶОИ НАЗАРИЯВӢ, ҲУҚУҚӢ ВА ТАШКИЛИИ
ҲАМКОРИИ МАҚОМОТИ КОРҶОИ ДОХИЛИИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН БО ИТТИҲОДИЯҶОИ
ҶАМӢИЯТӢ ДАР ТАЪМИНИ ТАРТИБОТИ ҶАМӢИЯТӢ**

АВТОРЕФЕРАТИ

**диссертатсия барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои
ҳуқуқшиносӣ аз рӯи ихтисоси 5.5.11. Фаъолияти судӣ;
фаъолияти прокурорӣ; фаъолияти ҷумҳурии ҳуқуқ
ва фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ**

Душанбе – 2025

Диссертатсия дар кафедраи назарияи идоракунии фаъолияти ҳифзи ҳукуки факултети №1 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон таълиф шудааст.

- Рохбари илмӣ:** **Раҳимзода Рамазон Ҳамро** – доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон.
- Муқарризони расмӣ:** **Диноршоҳ Азиз Мусо** – доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор, муовини аввал, муовини директори иҷроия оид ба илм, инноватсия ва ҳамкориҳои байналмилалӣ филиали Донишгоҳи давлатии Москва ба номи М.В. Ломоносов дар шаҳри Душанбе;
- Маҳмудов Изатулло Тешаевич** – номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, мудири кафедраи ҳукуки судӣ ва назорати прокуратури факултети ҳуқуқшиносии ДМТ.
- Муассисаи пешбар:** Муассисаи байнидавлатии таҳсилоти олии касбии «Донишгоҳи Славянии Россия ва Тоҷикистон»

Ҳимояи диссертатсия санаи «____» _____ соли 2026, соати 14:00 дақ. дар ҷаласаи Шурои диссертатсионӣ 6D.KOA-043-и назди Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон (734012, ш. Душанбе, кӯч. М. Маъстонгулов, 3, толори Шурои диссертатсионӣ) баргузор мегардад.

Бо мазмуни диссертатсия дар сомонаи www.avkd.tj ва Китобхонаи Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон бо нишони 734012, ш. Душанбе, кӯч. М. Маъстонгулов, 3, шинос шудан мумкин аст.

Автореферат «____» _____ соли 2026 тавзеъ шудааст.

Котиби илмӣ Шурои диссертатсионӣ,
номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент

Сафарзода Ҳ. С.

МУҚАДДИМА

Мубрамии мавзуй таҳқиқот. Дар замони ҷаҳонишавии давлатҳо, бархӯрди манфиатҳои миллию байналмилалӣ, задухӯрди мусаллаҳонаи байни қавму мазҳабҳои гуногун, тарғиби ақидаҳои экстремистӣ ва хусусияти ҷаҳонӣ касб намудани нақшаҳои тарҳрезӣшудаи гурӯҳҳои террористӣ, аҳаммияти таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар дохили ҳар як давлат бараъло меафзояд. Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – ҚТ) ҳамчун узви комилҳуқуқи ҷомеаи ҷаҳонӣ аз таҳдиди хатарҳои болозикр истисно нест.

Албатта, таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳукмфармоии сулҳу субот дар давлат ба амалишавии ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандон, рушди иқтисоди миллӣ, фаъолияти муътадили мақомоти давлатӣ, афзудани эътибори давлат дар назди ҷомеаи ҷаҳонӣ ва дигар арзишҳои умумибашарӣ, мусоидат менамояд.

Бо пош хӯрдани давлати абаркудрати Иттиҳоди Шуравӣ (минбаъд – ИШ), ки дар ҚТ тартиботи ҷамъиятӣ ба таври оммавӣ вайрон гардида буд ва он тӯли чандин солҳо давом дошт, воқеан мавҷудияти арзишҳои умумибашарӣ ва ҳимояи онҳо зери суол қарор мегирифт. Давлатро зарур буд, ки мадди аввал дар заминаи хушку ҳолӣ ё қисмати боқимондаи ноустувори сохторҳои ҳифзи ҳуқуқ мақомоти таъмини тартиботи ҷамъиятиро ташкил ва асосҳои ҳуқуқии фаъолияти онро муайян намояд.

Дар чунин вазъ, 2 майи соли 1992, № 650 Қонуни ҚТ «Дар бораи милиса» қабул гардида, дар он дар қатори дигар вазифаҳо, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҳамчун яке аз вазифаҳои асосии милитсия муайян карда шуд. Милитсияро мебоист вазифаи мазкурро дар ҳамкорӣ бо дигар сохторҳои давлатӣ ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ иҷро намояд, аммо дар қонуни зикршуда ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии танзими фаъолияти дигар субъектони таъмини тартиботи ҳуқуқӣ шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқӣ ва доираи фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ҳамчун ниҳоди ҷомеаи шаҳрвандӣ,

махсусан, фаъолияти онҳо дар соҳаи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, муайян нашуда буд.

Бо қабул шудани Қонуни ҚТ «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» аз 21 майи соли 1998, №644 ва Қонуни ҚТ «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» аз 3 декабри соли 2009, №566 шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқӣ ва иштироки иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дигар ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба таври нопурра ҳам бошад, муайян гардиданд.

Муқоисаи солгарди қабули санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки ташкили фаъолияти ҳамкории мақомоти корҳои дохило ро бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ муайян менамоянд, шаҳодатгари он мебошанд, ки мақсади асли аз воқеияти мавҷуда хеле дур мондааст.

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти ҚТ муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон вазъи баамаломадаро амиқ дарк намуда, қайд менамоянд: «Дар раванди пешгирии ҷинояткорӣ ва мубориза бо унсурҳои ҷинояткор вусъат бахшидани ҳамкории мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, баҳусус, мақомоти милитсия, бо аҳоли хеле муҳим мебошад» [65].

Ташкили ҳамкории мақомоти корҳои дохилӣ (минбаъд – МКД) бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ метавонад, ки тартиботи ҷамъиятиро дар сатҳи интизориҳои аҳоли ва воқеан амалигардии ҳуқуқи манфиатҳои инсон ва шаҳрвандон таъмин намояд. Ҳамчунин, дар раванди ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ маҳз намояндагони ҷомеа аз фаъолияти амалии МКД ба таври ошкоро маълумот пайдо намуда, дар як вақт моҳияти принципи ошкорбаёнӣ ва демократизми фаъолияти милитсия тарғиб мегардад, самтҳои фаъолияти ҳамкорӣ дар якҷоягӣ ба нақша гирифта мешаванд, мушкilotи асосии ҳалталаб муайян гардида, барои ҳалли онҳо чораандешӣ мешавад, намояндагони фаъоли ҷомеа ҳамчун субъектони иловагӣ ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ҷалб гардида, фаъолияти онҳо такмил дода мешавад, ҳавасмандии аҳоли

оид ба таъмини тартибот дар нуктаҳои аҳолинишин зиёд гардонида шуда, боварии шаҳрвандон ба фаъолияти МКД меафзояд, сатҳи шуурнокӣ ва донишҳои ҳуқуқии шаҳрвандон боло рафта, дар умум ҷомеае, ки аз таҳдидҳои ҷиноятӣ ва дигар кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ беҳатар аст, эҳё карда мешавад.

Тибқи талаботи Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсия барои солҳои 2014-2020, ҳамкорӣ бо ҷомеа яке аз самтҳои афзалиятноки ислоҳоти милитсия ба ҳисоб меравад [8]. Чи хеле ки ба мо маълум аст, бо гузашти муҳлати Барнома ҳадафҳои дар пеш гузошташуда ба пуррагӣ ҳалли хешро наёфтанд, ки яке аз ин ҳадафҳо коркард ва бознигарӣ намудани заминаҳои ҳуқуқӣ ва ташкилии ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа ба ҳисоб мерафт. Аз ин рӯ, бо мақсади ҳалли вазифаҳои иҷронашуда дар ҚТ Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025 [9] қабул шуд. Аз талаботи Нақшаи чорабиниҳои амалисозии Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025 [10] бармеояд, ки зиёда аз 10 банди онро иҷрои чорабиниҳои дорои аҳаммияти ҳуқуқӣ ва ташкилие дар бар мегирад, ки ба масъалаи ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеаи шаҳрвандӣ бахшида шудаанд.

Нуктаҳои дар боло зикршуда мубрамияти таҳқиқоти илмӣ ташкили фаъолияти ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятиро тақозо намуда, хулосаи назарсанҷии [26, с. 274] дар байни кормандони МКД ва шаҳрвандон гузаронидаи диссертант, (замимаҳои №2 ва 4-и диссертатсия) беҳбудии ташкили корро дар самти мазкур нишон медиҳад.

Лозим ба ёдоварист, ки дар давраи соҳибистиклолии ҚТ як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, зерқонунӣ ва дохилиидоравие қабул карда шудаанд, ки метавонанд дар танзим ва ташкили фаъолияти ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ заминаи ҳуқуқӣ гарданд. Аз ҷумла, 3 қонун [1; 2; 3], 4 фармони Президент [4; 5; 6; 7], 4 қарори Ҳукумат [8; 9; 11; 12]

ва 6 фармон/фармоиши Вазорати корҳои дохилӣ [13; 14; 15; 16; 17; 18] (минбаъд – ВКД) ба тасвиб расонида шудааст.

Дарачаи таҳқиқи мавзӯи илмӣ. Дар ҚТ ҷанбаҳои алоҳидаи иштироки ҷомеаи шаҳрвандӣ дар иҷрои вазифаҳои ҳокимиятӣ (давлатӣ), ҳамкориҳои МКД бо дигар субъектҳои дар муқовимат ба ҷинояткорӣ, нақши шаҳрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар ташаккули фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, баҳусус, МКД дар самти муқовимат ба кирдорҳои ҷиноятӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурий аз ҷониби олимони ва мутахассисони ватанӣ, ба монанди Ф.Р. Шарифзода [25; 64], Ҳ.С. Сангинов [59], А.А. Қаҳҳоров [46], А.Ш. Одиназода (А.Ш. Одинаев) [57], И.Т. Маҳмудов [52], У.И. Абдуллаев [40], М.О. Қудратов [48], М.А. Амрудинзода (М.А. Наҷбудинов) [55], С.Ш. Шарифзода (С.Ш. Нуралиев) [56], А.Қ. Рустамзода (М.М. Мирзорустамов) [53], З.П. Ҳайдарзода [63], С.А. Ҳабибов [62], А.Л. Абдуллоев [41], Н.Ҷ. Назарзода (Н.Ҷ. Назаров) [21], Р.М. Раҷабзода (Р.М. Раҷабов) [23], Р.Ш. Шарофзода (Р.Ш. Сотиволдиев) [37; 39], А.Р. Абдулло [27], Ғ.Н. Қодирзода [35] ва дигарон мавриди таҳқиқоти илмӣ қарор дода шудаанд.

Рисолаҳои диссертатсионии олимони ватанӣ Н.Д. Вализода (Н.Д. Валиев) [43] ва М.М. Мирзоҳофизиён [54] ҳамкориҳои мақомоти қорҳои дохилиро бо шаҳрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар самти таъмини тартиботи ҷамъиятӣ мушаххас менамоянд, аммо дар таҳқиқоти болозикр зимни баррасии масъалаҳои танзими маъмурий-ҳуқуқии ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа ба масъалаи хусусиятҳои ташкили ҳамкориҳои МКД ҚТ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ аҳаммияти амиқ зоҳир нагардидааст. Гузашта аз ин, масоили ташкили ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар партави ислоҳоти милитсия дар давраи соҳибистиклолии ҚТ то имрӯз мавриди таҳқиқоти диссертатсионӣ қарор дода нашудааст.

Оид ба асосҳои назариявӣ-ҳуқуқии иштироки шаҳрвандон дар фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ,

ташкили фаъолияти ташкилотҳои ғайридавлатӣ оид ба иҷрои вазифаҳои мақомоти давлатӣ, ҳамкориҳои мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, бахусус, МКД бо ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар муқовимат ба ҷинояткорӣ ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, назорати ҷамъиятии фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва таҷрибаи МКД (полиси) давлатҳои хориҷӣ дар самти ҳамкорӣ бо ҷомеаи шаҳрвандӣ олимони Федератсияи Россия (минбаъд – ФР) назарҳои гуногунро ибраз намудаанд. Осори илмӣ олимони рус, ба монанди А.А. Аксенов [42], Н.В. Желтова [45], А.П. Матвеев [51], П.В. Десятих [44], Р.В. Колодин [47], А.А. Павлов [58], А.В. Маркитантов [50], С.А. Терентев [60], М.С. Лашенов [49], А.А. Федосеев [61], И.В. Потапенкова [22], В.К. Колпаков [20], Л.Д. Шаповалова [24], А.А. Гончаров [19], М.А. Бучакова [28], С.В. Егоришев [32], И.А. Зайтсев [33], П.Н. Кобетс [34], О.Н. Дунаева [31], И.В. Воженина [29], И.В. Гончаров [30], А.М. Сергиенко [38] ва дигарон ҷанбаҳои назариявии таҳқиқоти мазкурро фарохтар гардониди, боиси баҳсу мунозираҳои илмӣ гардидаанд.

Ҷи тавре ки маълум мегардад, тадқиқоти илмӣ оид ба мавзӯи таҳқиқшаванда аз ҷониби олимону мутахассисони ФР ва дигар давлатҳои хориҷӣ нисбат ба намоёндагони илми ватанӣ дар пешрафт қарор дорад. Аз ин рӯ, вазъи ҷойдошта воқеан тақозо менамояд, ки ташкили фаъолият оид ба ҳамкориҳои МКД бо ҷомеаи шаҳрвандӣ дар асоси таҷрибаи пешқадами давлатҳои хориҷӣ ба роҳ монда шавад. Анҷом додани тадқиқоти диссертатсионии мазкур низ маҳз бо мақсади омӯзиши муваффақиятҳои бадастомадаи соҳавии ҳам миллӣ ва ҳам хориҷӣ, таҳлил ва муқоисаи илмӣ онҳо, пешбинии истифодаи таҷрибаи пешқадами давлатҳои хориҷӣ бо дарназардошти хусусиятҳои миллӣ ва шароити хизматии МКД ва тақвияти санадҳои меъёрии ҳуқуқии самти ислоҳоти милитсия амалӣ гардида, ба мукамалгардонии фаъолияти МКД ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар шароити барпо намудани давлати ҳуқуқбунёд мусоидат менамояд.

Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо ва ё мавзӯҳои илмӣ. Диссертатсияи мазкур мутобиқи Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025, мавзуи илмии кафедраи назарияи идоракунии фаъолияти ҳифзи ҳуқуқи факултети №1 Академияи ВКД ҚТ «Идоракунии муосири фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ ва ҷимояи ҳуқуқ» барои солҳои 2021-2025» ва мавзуи илмии кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети №2 Академияи ВКД ҚТ «Вазъи маъмурӣ-ҳуқуқии мақомоти қорҳои дохилӣ дар партави ислоҳоти милитсия: проблема ва дурнамои он» барои солҳои 2021-2025» ба роҳ монда шудааст.

ТАВСИФИ УМУМИИ ТАҲҚИҚОТ

Мақсади таҳқиқот. Мақсади таҳқиқоти диссертатсиониро омӯзиши ҳамаҷонибаи мафҳум, моҳият, шаклу усул ва вазъи имрӯзаи ҳамкории МКД ҚТ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, таҳлили қонунгузории соҳавӣ, муқоисаи ташкили қор ва ба роҳ мондани ҳамкории ниҳодҳои зикршуда дар ҚТ дар муқоиса ба дигар давлатҳои хориҷӣ, дарёфти таҷрибаи пешқадам, инчунин, манзур намудани пешниҳод вобаста ба рушди қонунгузории ҚТ дар шароити ислоҳоти милитсия ва ташаккули давлати ҳуқуқбунёд ташкил медиҳад.

Вазифаҳои таҳқиқот. Барои ноил гардидан ба ин ҳадаф ҳалли вазифаҳои зерин дар назар аст:

– омӯзиши мафҳум ва моҳияти ҳамкорӣ, ҳамкории МКД бо шахрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шахрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва таҳлили илмии ақидаҳои назариявии олимону мутахассисони соҳавӣ;

– омӯзиш, таҳлил ва баррасии асосҳои ҳуқуқии ташкили ҳамкории МКД ҚТ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ;

– муайян намудани нақши МКД дар самти ташкили ҳамкорӣ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ;

– пешниҳоди илмӣ ва асоснокӣ оид ба муайян намудани мавқеи МКД ҳамчун мақомоти ҳамоҳангсози фаъолияти субъектони таъмини тартиботи ҷамъиятӣ;

– таҳлили таҳқиқоти илмӣ ва муқаррароти қонунгузорӣ оид ба шакл ва усулҳои ташкили ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва дар ин замина, пешниҳоди асоснок оид ба тақмили шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқии иштироки шахрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ;

– бо дарназардошти омӯзиш ва таҳлили таҷрибаи пешқадами давлатҳои хориҷӣ пешниҳод намудани шаклу усул ва механизми самаранокӣ ҳамкории милитсия бо ҷомеа дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ;

– таълифи пешниҳодҳо ҷиҳати тақмили санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ дар самти муқаммалсозии ташкили ҳамкории МКД ҚТ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ.

Объекти таҳқиқот. Объекти таҳқиқоти диссертатсиониро маҷмуи муносибатҳои ҷамъиятӣ оид ба таҳқиқи масоили назариявӣ-ҳуқуқӣ ва ташкилии ҳамкории МКД ҚТ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ташкил медиҳад.

Мавзӯи (предмет) таҳқиқотро масоили мубрам марбут ба ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, муайян намудани шаклу усулҳои самаранокӣ ҳамкории ин ду ниҳод ва ироаи пешниҳод ҷиҳати тақмили қонунгузории миллӣ оид ба танзими муносибатҳои соҳавӣ дар шароити ислоҳоти милитсия ва эъмори давлати демократию ҳуқуқбунёд ташкил медиҳад.

Марҳила, мақон ва давраи таҳқиқот (доираи таърихӣ таҳқиқот). Таҳқиқоти диссертатсионӣ ҳамкории МКД ҚТ-ро бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ аз давраи соҳибистиклолии ҚТ, бахусус, аз раванди оғози ислоҳоти расмӣ милитсияи давраи соҳибистиклолии давлат то соли 2025 дар бар мегирад.

Асосҳои назариявии таҳқиқот. Асосҳои назариявии таҳқиқоти диссертатсияро қорҳои илмӣ-назариявии олимони ватанию хориҷӣ оид ба паҳлуҳои гуногуни моҳияти ҳамкорӣ, баҳусус, ҳамкориҳои бо шарикӣ асосёфта, мафҳум, сохтор, функсия ва шаклҳои иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, шакл, усул ва роҳҳои ташаккули ҳамкориҳои МКД бо шахрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шахрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ташкил медиҳад. Асоси таҳқиқотро асарҳои ҳуқуқшиносон ва ҷомеашиносони давраи ИШ ва пасошуравӣ, инчунин, асарҳои илмӣ дар соҳаи таърих, баҳусус, таърихи ташаккули милитсия, фаъолияти маъмурии МКД, низоми мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, назарияи давлат ва ҳуқуқ, ҳуқуқи конститутсионӣ, ҷомеашиносӣ, сиёсатшиносӣ, назарияи идоракунии, фалсафаи ҳуқуқ ва ғайра ташкил медиҳад.

Дар таҳияи рисола муаллиф ба осори олимони ватанӣ, ба монанди Ф.Р. Шарифзода, Ҳ.С. Сангинов, А.А. Қаҳҳоров, А.Ш. Одиназода, И.Т. Маҳмудов, У.И. Абдуллоев, М.О. Қудратов, М.А. Амрудинзода, С.Ш. Шарифзода, А.Қ. Рустамзода, З.П. Ҳайдарзода, С.А. Ҳабибов, А.Л. Абдуллоев, Н.Қ. Назарзода, Р.М. Раҷабзода, Р.Ш. Шарофзода, А.Р. Абдулло, Ғ.Н. Қодирзода ва олимони хориҷӣ, аз қабилӣ А.А. Аксенов, Н.В. Желтова, А.П. Матвеев, П.В. Десятих, Р.В. Колодин, А.А. Павлов, А.В. Маркитантов, С.А. Терентев, М.С. Лашенов, А.А. Федосеев, И.В. Потапенкова, В.К. Колпаков, Л.Д. Шаповалова, А.А. Гончаров, М.А. Бучакова, С.В. Егоришев, И.А. Зайтсев, П.Н. Кобетс, О.Н. Дунаева, И.В. Важенина, И.В. Гончаров, А.М. Сергиенко ва дигарон тақия намудааст.

Асосҳои методологии таҳқиқот. Асоси методологии таҳқиқоти диссертатсиониро усулҳои умумиилмӣ ва усулҳои махсуси ҳуқуқӣ ташкил додаанд. Дар диссертатсия усулҳои умумии фалсафӣ, ба монанди усулҳои диалектикӣ, низомнок, функционалӣ, таҳлилӣ ва усулҳои махсуси ҳуқуқӣ, аз қабилӣ усулҳои махсуси расмӣ-ҳуқуқӣ, муқоисавӣ-ҳуқуқӣ, сохторӣ-ҳуқуқӣ ва таърихӣ-ҳуқуқӣ истифода гардидаанд.

Истифодаи усули низомнок дар таҳқиқи диссертатсионӣ ҳамкориҳои МКД бо ҷомеаҳо ҳамчун низомии томи муносибатҳои ҷамъиятии воқеан мавҷудбуда ва ташаккулёбанда тавсиф менамояд. Усули функционалӣ нақши ҳамкориҳои мақомоти қорҳои дохилоро бо ҷомеа дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ошкор сохтааст. Усули диалектикӣ бошад, имкон дод, ки шакли усулҳои самаранокӣ ҳамкориҳои МКД бо шахрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шахрвандӣ дар ҳолати ташаккул ва рушд таҳия гарданд. Истифодаи усули таҳлилӣ дар таҳқиқи мавзӯи имкониятро фароҳам овард, ки дар натиҷаи омӯзиши асарҳо ва дигар маҷмӯи илмӣ таҷрибаи пешқадами (афзалиятноки) ҳамкориҳои МКД бо шахрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шахрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ муайян карда шавад.

Дар раванди таҳқиқоти диссертатсионӣ усулҳои махсуси ҳуқуқии расмӣ-ҳуқуқӣ (ҳангоми тафсири талаботи меъёрҳои ҳуқуқӣ), муқоисавӣ-ҳуқуқӣ (ҳангоми гузаронидани таҳлили муқоисавии санадҳои меъёрии ҳуқуқии давлатҳои хориҷӣ), сохтори-ҳуқуқӣ (ҳангоми омӯзиши низомии асосҳои ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ), таърихӣ-ҳуқуқӣ (ҳангоми омӯхтани таҷрибаи таърихӣ ташкили ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ), истифода гардидаанд.

Бо мақсади омӯзиш ва муайян намудани ҳолати воқеии донишҳои назариявии қорамандони МКД оид ба моҳияти ҳамкориҳои онҳо бо ҷомеа ва муайян намудани омилҳои ба ҳамкориҳои милитсия бо шахрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шахрвандӣ монеташаванда муаллиф аз усули эмпирикӣ дар доираи таъбиқи ҳадафҳои мушаххаси сотсиологӣ истифода намудааст. Дар баробари ин, таҳқиқоти мушаххаси сотсиологӣ, ки муаллиф анҷом додааст, ба усулҳои зерини таҷрибавӣ асос ёфтааст: пурсиш (пурсиши хаттӣ), мусоҳиба (пурсиши шифохӣ) ва ғайра.

Заминаҳои эмпирикӣ. Заминаи меъёрии диссертатсияро Конституцияи ҚТ, санадҳои меъёрии ҳуқуқии байналмилалӣ ва қонунгузориҳои амалкунандаи ҚТ ташкил медиҳанд. Дар ҷараёни таҳқиқот қонунгузориҳои амалкунанда, барномаҳо,

стратегияҳо, концепсияҳои давлатӣ, асарҳои олимони ватанию хориҷӣ дар соҳаи ҳуқуқ, таърих, психология, педагогика, фалсафа, ҷомеашиносӣ ва ғайра мавриди таҳлил қарор дода шудаанд.

Бо мақсади мавриди таҳқиқоти дақиқи илмӣ қарор додани раванди ҳамкории МКД ҚТ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, дар таҳияи рисола санадҳои дохилиидоравии ВКД ҚТ, аз қабилӣ фармоишҳо, оинномаҳо, низомномаҳо, ки механизм ва раванди ташкили фаъолияти ҳамкории байни милитсия ва ҷомеаро мушаххас менамоянд, таҳлил ва истифода гардидаанд.

Навгонии илмӣ таҳқиқот. Навгонии илмӣ таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки он аввалин таҳқиқоти диссертатсионӣ дар илми ҳуқуқшиносии ватанӣ вобаста ба масъалаи ҳамкории МКД ҚТ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ мебошад, ки раванди амалигардонии ислоҳоти милитсияро тибқи ду барномаи давлатӣ (2014-2020 ва 2021-2025) дар ҷомеаи муосири Тоҷикистон дар бар гирифтааст.

Инчунин, дар диссертатсия асосҳои назариявӣ-ҳуқуқӣ, ташкилӣ, шакл ва усулҳои ҳамкории МКД бо шаҳрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, нақши МКД дар ташкили ҳамкорӣ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, таҷрибаи МКД давлатҳои хориҷӣ дар ин соҳа мавриди таҳлил қарор дода шуда, ҷиҳати мукамалгардонии қонунгузории амалкунандаи ҚТ пешниҳодҳо манзур карда мешаванд.

Нуктаҳои асосии рисолаи диссертатсионӣ, ки ба ҳимоя пешниҳод карда мешаванд, навгонии таҳқиқоти илмӣ ва натиҷаҳои ҳалли вазифаҳои гузашташударо инъикос мекунад.

Дар асоси таҳлили илмӣ гузаронидашуда хулосаҳои назаривии зерин барои ҳимоя пешниҳод карда мешаванд:

1. Ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ин фаъолияти ташаббускорона, мутақобила ва ҳамохангшуда

мебошад, ки бо мақсади ҳалли вазифаҳо вобаста ба таъмини ҳимояи ҳукуку озодиҳои инсон ва шаҳрванд, баланд бардоштани сатҳи дастрасии хизматрасонии милитсия ба ҷомеа, афзоиши эътимоди шаҳрвандон ба МКД, рушди фаъолияти ниҳодҳои ҷамъиятӣ бо мақсади таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, муайян намудани механизми самараноки огоҳонӣ, пешгирӣ, ошкор намудан ва кушодани ҷинойт ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо равона гардидааст.

Ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ бо чунин хусусиятҳо тавсиф карда мешавад:

– ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар замони муосир тобиши сиёсиро касб намудааст. Яъне, ташкили ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ба амалишавии самти сиёсати давлат дар муқовимат ба ҷинойткорӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳои дигар мусоидат менамояд;

– ташаббус ба ҳамкорӣ марҳилаи аввалини пайвастании ҳамгирой байни МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ба шумор меравад. Муқаррар намудани яке аз самтҳои фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар шакли иштироки онҳо дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва пешбинӣ кардани ин самти фаъолият дар оинномаи (низоминомаи) батанзимдарории фаъолияти онҳо, усули муҳимтарини таъмини иштироки иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба ҳисоб меравад;

– ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ фаъолияти ҳамоҳангшуда мебошад. Ҳамоҳангсозии фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ аз ҷониби МКД назорати фаъолиятро нисбати онҳо дар бар мегирад, ки танҳо барои иҷрои вазифаҳои оинномавӣ дар самти таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва ёрӣ расонидан ба милитсия равона шудаанд;

– мақсади асосии ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятиро эҳёи ҷомеаи беҳатар ташкил менамояд.

Омилҳои (мушкилоти) ҷойдоштаи костакунандаи ҳамкориҳои байни МКД бо ҷомеаи шаҳрвандиро метавон ба ҷунин намудҳо ҷудо намуд:

– омилҳои объективӣ (пасти будани сатҳи маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон, ба ҷашм нарасидани фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ки маҳз бо мақсади таъмини тартиботи ҷамъиятӣ таъсис дода шудаанд, ба иҷрои қорҳои ғайрифункционалӣ ҷалб кардани қормандони милитсия, зиёд будани сарбории нозирони минтақавии милитсия, аз ҷумла, дар минтақаи хизматӣ ба нозирони минтақавии милитсия вобаста намудани шумораи аз ҳад зиёди аҳоли, дар сатҳи зарурӣ қарор надоштани таъминоти моддӣ-техникии қормандони милитсия, майлу рағбат надоштани шаҳрвандон ба ҳамқорӣ);

– омилҳои субъективӣ (нокифоя будани сатҳи донишҳои ҳуқуқӣ ва малақаи қорҳои қормандони милитсия, сатҳи пасти маълумоти қормандони мақомот аз раванди ислоҳоти милитсия, хусусияти ҳуқмфармоӣ доштани фаъолияти милитсия, беҳафсалағӣ дар иҷрои уҳдадорихои хизматӣ, надоштани таҷрибаи ҷалби аҳоли ба ҳамқорӣ, назорати сусти роҳбарони баъзе аз ҷузъу томи мақомот аз болои зердастон, дар вазифаҳои нозирони минтақавии милитсия ва нозирони пешгирии зӯроварӣ дар оила бештар таъйин гардидани ҷавонон, беҳабарии қормандон аз зарурат ва ҳатмӣ будани ҳамқорӣ бо аҳоли, сатҳи пасти маълумоти қормандони мақомот аз фаъолияти шуруҳои ҷамъиятии назди МКД).

2. Шакли ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ин тарзи ифодаи амали берунӣ ва таъсири мутақобилаи мақсадноки байни МКД ва шаҳрвандон мебошад, ки механизми баамалбарории он бо тарзу усулҳои ҳуқуқӣ ва иҷозатдодашуда муайян мегардад.

Шаклҳои ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ бояд таснифотро вобаста ба хусусияти ошқорогӣ ва махфият, барасмиятдарории шакли ташкилӣ-ҳуқуқӣ, самти фаъолият, ҳайат (аъзогӣ),

таъйиноти функционалӣ, мазмуни вазифаҳо ва тартиби иҷрои онҳо ва ҷузъиёти ҳифзи ҳуқуқи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар бар гирад.

3. Ҳисоботдиҳии МКД дар байни аҳоли – усули ҳамкории мутақобилаи ҳатмӣ ва ҳуқуқӣ ба ҳисоб меравад, ки дар раванди он фаъолияти хизмати кормандони МКД оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, муқовимат ба ҷинояткорӣ ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо дар давраи муайян натиҷагирӣ карда шуда, аҳоли оид ба вазъи ҷойдоштаи тартибот, амнияти ҷамъиятӣ ва вазъи криминогенӣ минтақаи зисти худ хабардор мегардад ва ҳалли мушкилоти асосии минтақаи хизматӣ бо дарназардошти фикру андешаҳои аҳолии минтақа ба амал бароварда мешавад.

Ҳисоботдиҳии нозирӣ минтақавии милитсия дар байни аҳолии минтақаи хизматӣ ҳамчун яке аз маҳаки асосии баҳодихӣ ба фаъолияти хизмати нозирӣ минтақавии милитсия арзёбӣ мегардад. Шакл, мазмун ва мундариҷаи ҳисоботдиҳии МКД – инъикоскунандаи моҳияти фаъолияти хизматӣ эътироф мегардад.

4. Роҳандозӣ намудани ҳамкории милитсияи ҶТ бо ҷомеа дар асоси моделҳои дахлдори таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ, аз қабili милитсияи/политсияи ба ҳалли масоил нигаронидашуда (дар самти ҷалби ҳуқуқвайронкунандагони ноқонун ба лоиҳаҳои ҳамкорӣ оид ба пешгирии ҷиноятҳо ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ), политсияи ҳамсоиягӣ (дар самти таъсир расонида тавонистани аъзоёни ҷомеа ба нақша ва афзалиятҳои политсия ва амалиёти муштараки полис бо шарикон ва ҷомеа), политсияи дастгирӣ (дар самти таҳияи Барномаи миллий оид ба баланд бардоштани боварии (этимодӣ) шаҳрвандон ба фаъолияти политсия), политсияе, ки фаъолиятҳо ба шаҳрвандон нигаронида шудааст (дар самти таҳияи дастурамал оид ба принципҳои кори корманди полис бо шабакаҳои иҷтимоӣ-интернетӣ) дар оянда ба татбиқи воқеии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ соҳаи ислохоти милитсия/политсия ва устуворгардони пояҳои ҷомеаи

шаҳрвандӣ ва эъмори давлати демократию ҳуқуқбунёд мусоидат менамоянд.

Аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот. Дар таҳқиқоти гузаронидашуда фаҳмишҳои илмӣ оид ба ҳамкории МКД бо ҷомеаи шаҳрвандӣ, бахусус, бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ мукамал гардида, ба устуворгардии пояҳои давлати демократию ҳуқуқбунёд дар Тоҷикистон замина мегарданд. Ҳамзамон, натиҷаҳои кори мазкур метавонад барои таҳқиқоти минбаъда дар ин самт ҳамчун сарчашма баромад намоянд. Дар баробари ин, натиҷаҳои таҳқиқоти мазкур ба мо имкон медиҳад, ки роҳҳои асосии ташаккули ҳамкории МКД бо ҷомеаи шаҳрвандиро дар шароити ислоҳоти милитсияи давраи соҳибистиклолӣ муайян созем.

Хулоса, нуктаҳо ва тавсияҳо, ки дар диссертатсия пешбинӣ шудаанд, метавонанд дар таҳияи барномаҳо, стратегия ва концепсияҳои сатҳи идоравӣ ва давлатӣ, дар раванди таълим ва тарбияи ҳуқуқии кормандони МКД дар шароити эъмори давлатӣ ҳуқуқбунёд истифода шаванд. Нуктаҳои асосӣ ва натиҷаҳои рисола метавонанд ҳамчун воситаи баланд бардоштани сатҳи донишҳои назариявӣ ва амалии кормандони МКД ва дар раванди таҷрибаомӯзӣ, такмили ихтисоси кормандони МКД ва таълими фанҳои «Ҳамкории милитсия бо ҷомеа», «Ҳуқуқи конститусионӣ», «Ҷамоияти маъмурии МКД», «Низомии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ» ва ғ., ҳамзамон, ҳангоми таълифи маводи таълимӣ ва таҳқиқоти диссертатсионӣ васеъ истифода гарданд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот. Эътимоднокии натиҷаи таҳқиқот ба таҳлили воқеъбинона ва ҳамаҷаҳаи пажӯҳишҳои назариявӣ, амалӣ ва муқаррароти қонунгузорӣ марбут ба паҳлӯҳои гуногуни ҳамкории МКД бо ҷомеа дар шароити ташаккули ҷомеаи шаҳрвандӣ ва давлати демократӣ: масъалаҳои назариявӣ ва амалӣ, муқаррароти санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, таҳлили натиҷа ва хулосаҳои дар илм пазируфташуда, мафҳумҳо, ақидаҳо ва тавсияҳои назариявӣ амалии муаллиф, нуктаҳои илмӣ

таҳқиқот ва тавсияҳо, таҳлили ҳолати кунунӣ дар раванди ислоҳоти соҳа ва ташаккули ҳамкориҳои МКД бо ҷомеаи шаҳрвандӣ асос ёфтааст.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзӯ ва мазмуни таҳқиқот ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 5.5.11. Фаъолияти судӣ; фаъолияти прокурорӣ; фаъолияти ҷимояи ҳуқуқ ва фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ, ки аз ҷониби Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти ҶТ тасдиқ шудааст, мутобиқ мебошад.

Саҳми шахсии доктарабон дар асар илмӣ дар таҳқиқот. Саҳми шахсии муаллифи диссертатсия аз муайян намудани нағзҳои илмӣ диссертатсионӣ, нуктаҳои илмӣ ба ҷимоя пешниҳодшуда иборат буда, ҳуҷҷа ва натиҷаҳои таҳқиқот дар мақолаҳои илмӣ, маърузаҳо дар семинарҳои назариявӣ ва конференсияҳои илмӣ-амалӣ муҳим арзёбӣ гашта, асоснок карда мешавад. Ҳамзамон, тарзи навишт, масъалагӯзорӣ ва сабки диссертатсия саҳми шахсии муаллифро нишон медиҳад.

Тасвир ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Диссертатсия дар кафедраи назарияи идоракунии фаъолияти ҳифзи ҳуқуқи факултети №1 Академияи ВКД ҶТ омода гардида, дар ҷаласаи кафедраи номбурда муҳокима ва ба ҷимоя тавсия карда шудааст. Маводи таҳқиқот, инчунин, дар маърузаҳои муаллиф дар конференсияҳо, семинарҳои илмӣ ва дигар интишороти илмӣ инъикос ёфтааст:

а) байналмилалӣ:

– IV-умин конференсияи илмӣ-амалии байналмилалӣ дар мавзӯи «Илми ҳуқуқшиносӣ ва амалияи он» – маъруза дар мавзӯи: «Танзими конститутсионӣ-ҳуқуқии шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқии иштироки шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» (ш. Душанбе, Академияи ВКД ҶТ, 18 апрели соли 2025).

б) ҷумҳуриявӣ:

– конференсияи илмӣ-назариявӣ ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Самтҳои мукамалгардонии вазъи маъмурӣ-ҳуқуқии кормандони милитсия дар партави ислоҳоти

милитсия» – маърӯза дар мавзуи: «Кафолати ҳимояи иҷтимоӣ-ҳукукии корманди милитсия дар доираи ислоҳоти милитсия» (ш. Душанбе, Академияи ВКД ҚТ, 25 ноябри соли 2020);

– конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзуи «Нақши шуроҳои ҷамъиятӣ дар ислоҳоти милитсия» – маърӯза дар мавзуи: «Шакл ва усулҳои ҳамкории Шурои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ бо аҳоли» (ш. Душанбе, Академияи ВКД ҚТ, 28 октябри соли 2021);

– конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзуи «Нақши қонунгузорӣ дар ислоҳоти милитсия: муваффақият ва норасогиҳо» – маърӯза дар мавзуи: «Баъзе аз проблемаҳои амалӣ ва норасоии қонунгузорӣ оид ба баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ» (ш. Душанбе, Академияи ВКД ҚТ, 20 декабри соли 2022);

– мизи мудаввари ҷумҳуриявӣ дар мавзуи «Пешгирии зӯроварӣ дар оила: проблемаҳои амалии татбиқи қонунгузорӣ» – маърӯза дар мавзуи: «Масоили ҳамкории милитсия бо ҷомеа оид ба пешгирии ҳодисаҳои зӯроварӣ дар оила» (ш. Душанбе, Кумитаи қонун ва тартиботи назди Ҳукумати ҚТ, 17 октябри соли 2023);

– конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзуи «Нақши ислоҳоти милитсия дар пешгирии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва амалҳои ҷиноятӣ: таҳлил ва муқоиса» – маърӯза дар мавзуи: «Назорати ҷамъиятии фаъолияти милитсия дар партави ислоҳоти милитсия» (ш. Душанбе, Академияи ВКД ҚТ, 14 декабри соли 2023);

– конференсияи ҷумҳуриявии илмӣ-амалӣ дар мавзуи «Рушди қонунгузорӣ оид ба муҳофизати ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» – маърӯза дар мавзуи: «Баъзе аз проблемаҳои амалӣ ва норасоии қонунгузорӣ оид ба баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ» (ш. Кӯлоб, Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, 27 сентябри соли 2024);

– конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Аҳаммияти Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025 дар таҷдиди сохтори мақомоти корҳои дохилӣ ва амалишавии он» – маъруза дар мавзӯи: «Асосҳои ҳуқуқи танзими фаъолияти ниҳодҳои ҷамъиятии назди мақомоти корҳои дохилӣ дар замони амалишавии Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025» (ш. Душанбе, Академияи ВКД ҚТ, 17 декабри соли 2024).

Интишорот аз рӯйи мавзӯи диссертатсия. Оид ба мухтавои диссертатсия муаллиф 8 мақолаи илмӣ, аз ҷумла, 5 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъъ расонидааст. Гайр аз ин, дар доираи таҳқиқот китоби дарсӣ ва дастури таълимӣ-методӣ ба нашр расонида шудааст.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз номгӯйи ихтисораҳо ва (ё) аломатҳои шартӣ, муқаддима, се боб, панҷ зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёт (маъхазҳо), феҳристи интишороти илмӣ довталаби дараҷаи илмӣ ва замимаҳо (натиҷаи назарсанҷӣ, лоиҳаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва зерқонунӣ, лоиҳаҳо оид ба такмили қонунгузорӣ) иборат мебошад. Ҳаҷми умумии диссертатсия 268 саҳифаро дар бар мегирад.

ҚИСМҲОИ АСОСИИ ТАҲҚИҚОТ (ФИШУРДА)

Дар муқаддима муаллиф мавзӯи рисола ва дараҷаи омӯзиши он, робитаи таҳқиқот бо барномаҳо ва ё мавзӯи илмӣ, мақсад, вазифа, объект, мавзӯ, марҳила, макон ва давраи таҳқиқот, асосҳои назариявӣ-методологӣ ва заминаҳои меъёрӣ, эмпирикӣ, навгонӣҳо ва нуктаҳои илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшавандаро баён намудааст. Ҳамчунин, аҳаммияти назариявӣ ва амалии таҳқиқот ва дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳои он, мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ, саҳми шахсии довталаб, тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия, интишорот аз рӯйи

мавзуи рисола, сохтор ва ҳаҷми диссертатсия муайян шудааст.

Боби якуми диссертатсия «**Асосҳои назариявӣ-ҳукукии ташкили ҳамкории мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ**» аз ду зербоб иборат аст.

Зербоби якум «**Асосҳои умуминазариявии ҳамкории мақомоти қорҳои дохилӣ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ**» ба таҳлил ва муайян намудани мафҳуми ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ бахшида шуда, дар он таърифи муаллифии ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ қорқард ва пешниҳод шудааст.

Дар ин қисмати таҳқиқот хусусиятҳои ташаккулёбӣ, фаъолият ва нақши иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар иҷрои вазифаҳои давлатӣ аз нигоҳи илмӣ мавриди таҳлил қарор дода шуда, вобаста ба он зарурати ҳамкории мутақобила дар байни мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ таъкид гардидааст. Муаллиф масъалаи таҳқиқшавандаро мушаххас намуда, иброз менамояд, ки ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар замони муосир тобиши сиёсиро қасб намудааст. Ташкили ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ба амалишавии сиёсати давлат дар муқовимат ба ҷиноятқорӣ ва ҳуқуқвайронқуноҳои дигар мусоидат менамояд.

Дар идомаи таҳқиқот муаллиф ба масъалаи зарурати ҳамоҳангсозии фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дигар субъектони таъмини тартиботи ҷамъиятӣ пардохта, дар ҳадди мутлақи моҳияти умумӣ ифода гардидани меъёрҳои қонунгузорио оид ба танзими ҷунин масъала баён менамояд. Аз ҷумла, қайд қарда мешавад, ки дар доираи қонун пешбинӣ нагардидани субъектони асосӣ ва ёрирасони таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳамоҳангсозии фаъолияти онҳо то андозае метавонад, ки ба иҷрои талаботи қонун ва дар амал ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар давлат таъсири манфӣ расонад. Диссертант дар алоқамандӣ ба таҳлили илмӣ, муқаррароти қонунгузорӣ ва воқеияти

фаъолияти мақомоти давлатӣ оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ мавқеи МКД-ро ҳамчун субъекти ҷамоҳангсозандаи фаъолияти дигар субъектони таъмини тартиботи ҷамъиятӣ бомаврид ва дуруст арзёбӣ менамояд. Муҳиммияти мавқеи мақомоти мазкур ҳамчун субъекти ҷамоҳангсозанда дар назарсанҷии шаҳрвандон ва кормандони МКД (замимаҳои №2 ва 4 ба диссертатсия) низ тасдиқ мегардад.

Ба андешаи муаллиф, айни замон, зарурати коркард, пешниҳод ва муайян намудани низоми субъектони таъминкунандаи тартиботи ҷамъиятӣ ва механизми ҷамоҳангсозии фаъолияти байни онҳо ба миён омадааст, ки он дар рисолаи мазкур коркард карда шудааст.

Дар зербоби дуюм **«Асосҳои ҳукукии ташкили ҳамкории мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ»** таҳқиқоти таърихӣ-ҳукукии асосҳои ҳукукии танзими муносибатҳо оид ба ҳамкории МКД ҚТ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ гузаронида шудааст.

Муаллиф бар он назар аст, ки яке аз шартҳои муҳими ташкили ҳамкории мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар мавҷудияти асосҳои ҳукукии танзимкунандаи фаъолияти ҳамкории байни онҳо зоҳир мешавад.

Дар зербоби таҳқиқшаванда зикр мегардад, ки дар давраи аввали солҳои истиқлолияти ҚТ саҳми санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва зерқонунии собиқ Иттиҳоди Давлатҳои Шӯравӣ дар танзими муносибатҳо оид ба ҳамкории МКД бо шаҳрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ назаррас арзёбӣ мегардад.

Дар идомаи таҳқиқот давраҳои рушди асосҳои ҳукукии танзими муносибатҳо оид ба иштироки шаҳрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳамкории онҳо бо МКД баррасӣ ва ҷамъбаст гардида, дар ҳар як марҳилаи рушд хусусиятҳои хосси

ташаккули шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқии иштироки ҷомеа дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва механизми амалигардонии ҳамкориҳои МКД бо ҷомеа нишон дода мешавад, ки он дар умум бо қабули Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025 ва чорабиниҳои аҳаммияти ташкилӣ-ҳуқуқидоштаи бароҳмондаи давраи амали он ба анҷом мерасад.

Муаллиф таҳлили амиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва зерқонунии соҳавӣ, аз қабили Қонуни ҚТ «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» ва Низомнома «Дар бораи шуроҳои ҷамъиятӣ»-ро ба роҳ монда, изҳор менамояд, ки ниҳодҳои ҷамъиятии дар назди МКД фаъолияткунанда (шуроҳои ҷамъиятӣ, шуроҳои собиқадорон, дастҳои ихтиёрӣ) аз лиҳози ташкилӣ-ҳуқуқӣ ва фаъолият аз иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ фарқ менамоянд.

Дар доираи таҳқиқот аз ҷиҳати илмӣ ва амалӣ, аз ҷумла, бо дарназардошти омӯзиши қонунгузории баъзе аз давлатҳои аъзои ИДМ асоснок мегардад, ки дар ҚТ қабули қонуни алоҳида вобаста ба танзими муносибатҳо оид ба таъсис ва фаъолияти шуроҳои ҷамъиятии назди мақомоти давлатӣ, инчунин, дар таҳрири нав қабул намудани Консепсияи ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеаи шаҳрвандӣ, дар қонунгузории дахлдор муайян намудани меъёрҳои алоҳида вобаста ба самтҳои фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, шакли бебарасмиятдарории ҳамкориҳои шаҳрвандон бо мақомоти давлатӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва таъсиси шуроҳои ҷамъиятии назди МКД дар самтҳои алоҳидаи фаъолият, заминаи ҳуқуқии танзими муносибатҳо оид ба шаклу усул ва механизми баамалбарории ҳамкориҳои МКД бо шаҳрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ мустаҳкам менамояд.

Боби дуюми диссертатсия «Таҷрибаи амалии мақомоти корҳои дохилӣ оид ба ташкили ҳамкорӣ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз се зербоб иборат мебошад.

Зербоби якуми ин боб ба масъалаи «Нақши мақомоти корҳои дохилӣ дар самти ташкили фаъолияти ҳамкорӣ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» бахшида шудааст.

Аз ҳама нуктаи муҳими баррасишавандаи масъаларо оид ба таҳқиқи зербоби мазкур, ташкил ва тақмили заминаҳои таълимӣ-методӣ ва роҳандозӣ оид ба зарурати ворид намудани курси махсуси таълимии «Ҳамкории милитсия бо ҷомеа» дар факултетҳои дахлдори Академияи ВКД ҚТ ташкил медиҳад, ки диссертант ҳамчун аъзои гурӯҳи корӣ оид ба гузаронидани пурсишҳои сотсиологӣ аҳоли ва кормандони МКД дар минтақаҳо ва мониторинги афкори ҷамъиятӣ бо мақсади муайян намудани омилҳои асосии таъсиррасони манфӣ ба ҳамкории милитсия бо ҷомеаи шаҳрвандӣ ва бо дарназардошти он омода намудани «Роҳнамо оид ба ҳамкории милитсия бо ҷомеа» иштирок намудааст.

Омӯзиши курси махсуси таълимии «Ҳамкории милитсия бо ҷомеа» дар факултетҳои дахлдори Академияи ВКД ҚТ ба роҳ монда шуда, «Роҳнамо оид ба ҳамкории милитсия бо ҷомеа» таҳия ва дар асоси фармоиши ВКД омӯзиши ҳатмии он дар байни ҳайати шахсии МКД ба роҳ монда шудааст ва диссертант ҳамчун омӯзгор (тренер) оид ба омӯзонидани роҳнамои мазкур дар байни кормандони МКД сафарбар шуда, аз натиҷаи омӯзиш масоили асосии соҳавиро дар диссертатсия баррасӣ намудааст.

Дар идомаи таҳқиқот зикр мегардад, ки дар воқеъ (амал) ваколат дар самти ташкили фаъолият ва ташкили иштироки дастҳои ихтиёрӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба МКД вобаста мебошад, аммо Низомномаи дастҳои ихтиёрӣ тартиби таъсис ва фаъолияти дастҳои ихтиёрӣ ва шакли усулҳои ҳамкории онҳоро бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ муайян намудааст. Аз ин рӯ, пешниҳод гардидааст, ки ваколат оид ба ташкили фаъолият ва ташкили иштироки дастҳои ихтиёрӣ дар таъмини тартиботи

чамъиятӣ ба дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ низ вобаста карда шаванд.

Дар натиҷаи омӯзиши муқаррароти Қонуни ҚТ «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи чамъиятӣ» ва Низомномаи дастёрони ихтиёрӣ муайян карда шудааст, ки ба салоҳияти МКД оид ба ташкили фаъолияти дастёрони ихтиёрӣ бештар ваколатҳои ҳуқуқмуайянкунанда пешбинӣ гардидаанд, аз ин рӯ, аз ҷониби муаллиф дар ин самт як қатор вазифаҳои МКД низ коркард ва пешниҳод шудаанд (замимаи №7 ба диссертатсия).

Диссертант оид ба тақвияти нақши МКД дар самти ташкили ҳамкорӣ бо иттиҳодияҳои чамъиятӣ, бахусус, оид ба ҳимояи иҷтимоӣ ва ҳавасмандгардонии аъзоёни дастёрони ихтиёрӣ аз ҷониби МКД, ки дар қонунгузори амалкунандаи ҚТ то ҳол норавшан боқӣ мемонад, ҳарф зада, қабул намудани «Низомнома дар бораи тартиби суғуртаи шахсии ҳатмии аъзоёни дастёрони ихтиёрӣ ва ҷуброни зарари ба саломатӣ ва молу мулки онҳо расонидашуда»-ро зарур ва саривақтӣ медонад, ки лоиҳаи он коркард карда шудааст.

Зербоби дуҷуми боби дуҷум «**Шакл ва усулҳои ташкили ҳамкории мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо иттиҳодияҳои чамъиятӣ дар таъмини тартиботи чамъиятӣ**» номгузорӣ шуда, дар доираи таҳқиқи он бо дарназардошти фикру ақидаҳои олимони соҳа, мафҳум, моҳият ва таснифи шакл ва усулҳои ҳамкории МКД бо шаҳрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ таҳлил гардида, таърифи муаллифии шакли ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои чамъиятӣ дар таъмини тартиботи чамъиятӣ коркард ва пешниҳод шудааст.

Таҳлили санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва зерқонунӣ собит намуд, ки дар қонунгузори ҚТ мазмуни шакл ва усулҳои ҳамкории МКД бо ҷомеа ҳамчун амали мутақобилаи ду ҷониб дар намудҳои меъёр - самти фаъолият, меъёр - принцип, меъёр - вазифа, меъёр - шакли ҳамкорӣ, меъёр - усули ҳамкорӣ ва ғайра пешбинӣ гардидааст.

Аз нигоҳи муаллиф дар муқаррароти қонунгузории соҳавӣ оид ба танзими шаклҳои ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ бенизомӣ ва парокандагӣ ба чашм мерасад. Қонун «Дар бораи милитсия» дар батанзимдарории муносибатҳо хусусияти умумӣ дошта, санадҳои зерқонунӣ ва дохилиидоравӣ ба тамоми аҳоли ҳислати дастнорасӣ доранд. Аз ин рӯ, зарурат ба вучуд меояд, ки ба Қонун «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ», ки батанзимдарории муносибатҳо ро мушаххас мегардонад, дар қисмати меъёрҳои танзимкунандаи шаклҳои ҳамкории милитсия бо ҷомеа, тағйиру иловаҳои зарурӣ ворид карда шавад. Пешниҳод ба тағйирот бояд шаклҳои ҳамкории милитсия бо ҷомеаро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ вобаста ба хусусияти ошкорогӣ ва махфият, барасмиятдарории шакли ташкилӣ-ҳуқуқӣ, самти фаъолият, ҳайат (аъзогӣ), таъйиноти функционалӣ, мазмунӣ вазифаҳо ва тартиби иҷрои онҳо ва ҷузъиёти ҳифзи ҳуқуқӣ дар бар гирад.

Усулҳои ҳамкории МКД бо ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, баҳусус, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба усулҳои ҳамкории оқибатҳои ҳуқуқиро бавучудоранда ва бавучуднаоранда ҷудо карда мешаванд. Таҳлили фаъолияти шуъбаҳои «Алоқаи Мадад-и 1919»-и ШО РНТ ВКД ҚТ аз аввали соли 2020 то охири соли 2024 собит менамояд, ки аз 110212 адад зангҳои, ки ба телефони боварии Вазири корҳои дохилӣ (221-21-21) ва «Алоқаи Мадад-и 1919» ворид гардидаанд, 31012 адади он дар байни мақомот ва муроҷиаткунандагон оқибатҳои ҳуқуқиро ба вучуд овардаанд. Яъне, ҳалли чунин муроҷиатҳо ба салоҳияти МКД дохил гардида, ба муроҷиаткунандагон кумакҳои саривақтӣ расонида шуда, ҷиҳати ҳалли онҳо санадҳои ҳуқуқии дахлдор қабул карда шудааст. Аммо, аз шумораи умумӣ 21606 адади муроҷиатҳо зангҳои беасос ё масъалаҳои дар бар мегирифтанд, ки ҳалли онҳо ба

салоҳияти МКД дохил намегарданд, аз ин рӯ, онҳо оқибатҳои ҳуқуқиро ба вучуд намеоранд.

Аз ҷониби муаллиф таърифи муаллифии ҳисоботдиҳии МКД дар байни аҳоли ҳамчун усули ҳамкории мутақобилаи байни милитсия ва ҷомеа ва хусусиятҳои асосноккунандаи эътирофи он ҳамчун маҳаки асосӣ ва ҳатмии баҳодиҳӣ ба фаъолияти хизмати нозирӣ минтақавии милитсия коркард ва пешниҳод гардидааст.

Диссертант назорати ҷамъиятии фаъолияти милитсияро ҳамчун усули ҳамкории байни МКД ва ҷомеа асоснок қайд намуда, коркард ва пешбинӣ намудани масоили мазкурро дар Қонуни ҚТ «Дар бораи полтисия» зарур мешуморад.

Дар зербоби сеюми боби дуюм **«Таҷрибаи мақомоти корҳои дохилии мамлакатҳои хориҷӣ оид ба ташкили ҳамкорӣ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ»** масоили таҷрибаи пешрафтаи мамлакатҳои хориҷӣ дар самти ҳамкории мақомоти дахлдори онҳо бо ҷомеа оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дида баромада шуда, имконияти воқеӣ ва дурнамои татбиқи он дар фаъолияти амалии МКД ҚТ таҳлил ва асоснок гардидааст.

Аз нигоҳи муаллиф ба инобат гирифтани таҷрибаи ҷаҳонӣ ва ҷустуҷӯи намунаҳои умумии ҳамкорӣ дар он аҳаммият дорад, ки дар асоси он бояд тадбирҳо оид ба беҳтар намудани ҳамкориҳо байни милитсия ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар доираи ислоҳоти милитсия инкишоф дода шавад.

Дар идомаи таҳқиқот хусусиятҳои ташкили фаъолияти полтисия дар соҳаи ҳамкорӣ бо ҷомеаи шаҳрвандӣ аз рӯйи таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ, аз қабилӣ Ҷумҳурии мардумии Чин, Иёлоти Муттаҳидаи Амрико, Шветсия, Ҷопон, Полша, Нидерландия мавриди таҳқиқи илмӣ қарор гирифта, якчанд моделҳои ташкили фаъолияти полтисияи давлатҳои хориҷӣ, ки дар асоси муколамаи созанда бо ҷомеаи шаҳрвандӣ сохта шудаанд, муайян ва баррасӣ гардидааст.

Муаллиф бо истифода аз усули муқоиса хусусиятҳои тавсифкунандаи моделҳои ташкили фаъолияти полтисияи

давлатҳои хориҷӣ ва хусусиятҳои тавсифкунандаи фаъолияти МКД ҚТ-ро бо дарназардошти муқаррароти қонунгузории соҳавии ҚТ ва ҷорабиниҳои дорои аҳамияти ташкилӣ-ҳуқуқидоштаи бароҳмондаи ин самти фаъолият таҳқиқ намуда, мавҷудияти хусусиятҳои моделҳои политесияи демократӣ, ҳифзи ҳуқуқӣ, ҷамъиятӣ ва политесияи бо арзишҳо асосёфта ро дар фаъолияти амалии МКД ҚТ таъкид менамояд. Ҳамчунин, муаллиф бо мақсади ҳалли масоили баррасишаванда ва мушаххас ифода намудани бартарияти истифодаи таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ дар самти ҳамкории политесия (милисия) бо ҷомеа дар фаъолияти амалии кормандони МКД ҚТ, қоркард ва роҳандозӣ намудани истифодаи таҷриба аз рӯйи моделҳои политесияи ба ҳалли масоил нигаронидашуда, политесияи ҳамсоғӣ, политесияи дастгирӣ, политесияе, ки фаъолият ба шаҳрвандон нигаронида шудааст, зарур арзёбӣ менамояд ва икдоми мазкурро яке аз роҳҳои асосии татбиқи воқеии яке аз самтҳои афзалиятноки ислоҳоти милисия (роҳандозӣ намудани ҳамкории МКД бо ҷомеа дар асоси таҷрибаи пешрафта ва самараноки давлатҳои хориҷӣ) медонад.

Боби сеюми диссертатсия «Самтҳои мукамалсозии ташкили ҳамкории мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» мебошад, ки дар доираи он бо дарназардошти таҳлили ҷамъбасти зербобҳои боби якум ва дуоми диссертатсия асоснокӣ ва лоиҳаҳои муаллифии тағйиру иловаҳо оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳо ба санадҳои меъёрии ҳуқуқии амалкунандаи ҚТ дар соҳаи танзими муносибатҳои ҷамъиятии самти ҳамкории МКД бо шаҳрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, баҳусус, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, қоркард ва пешниҳод гардидааст.

Лоиҳаҳои муаллифии қоркард ва пешниҳодшуда зарурат оид ба ворид намудани тағйиру иловаҳоро ба Қонуни ҚТ «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» дар самти мафҳуми ташкилоти ҷамъиятӣ, кафолати ғимояи ҳуқуқӣ ва

ичтимоии намояндагони иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, самтҳои фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ; ба Қонуни ҚТ «Дар бораи милитсия» дар самти муайян намудани низоми субъектони таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, тартиб, механизм ва субъекти ҳамоҳангсозандаи фаъолияти субъектони таъмини тартиботи ҷамъиятӣ; ба Қонуни ҚТ «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» дар самти тақвияти кафолати ҳимояи ҳуқуқӣ, иҷтимоӣ ва ҳавасмандгардонии шаҳрвандони ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ мусоидаткунанда, эътирофи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, баҳусус, иттиҳодияҳои ҷамъиятии дар самти ҳифзи ҳуқуқ фаъолияткунанда ҳамчун субъекти алоҳидаи дастаҷамъонаи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, кафолати шакли бебарасмиятдарории ҳамкорӣ; ба Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар самти татбиқи ҷавобгарии ҳуқуқӣ барои муроҷиат ва (ё) истифодабарӣ аз хизматрасонии сеҳрдон, ҷодугар ва фолбин; ба Низомномаи дастҳои ихтиёрӣ дар самти тақвияти вазифаҳои МКД дар ташкили фаъолияти дастҳои ихтиёрӣ оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, дар бар гирифтааст.

ХУЛОСА

Дар натиҷаи таҳқиқоти диссертатсионӣ хулосаҳои зерин пешниҳод мешаванд:

1. Ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар замони муосир тобиши сиёсиро дар худ касб намудааст. Ташкили ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ба амалишавии самти сиёсати давлат дар муқовимат ба ҷинояткорӣ ва ҳуқуқвайронкунонии дигар мусоидат менамояд [1-М; 8-М].

2. Бо мақсади муайян намудани механизми ҳамоҳангсозии фаъолияти субъектони таъмини тартиботи ҷамъиятӣ зарур аст, ки низоми субъектони таъмини тартиботи ҷамъиятӣ муайян карда шавад. Бо дарназардошти он, ки таъмини тартиботи ҷамъиятӣ яке аз самтҳои асосии

фаъолияти МКД ба ҳисоб меравад, аз ин рӯ, мақомоти мазкур бояд ба ҳайси мақомоти ҳамоҳангсози фаъолияти субъектони таъмини тартиботи ҷамъиятӣ пешбинӣ гардад.

3. Ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ин фаъолияти ташаббускорона, мутақобила ва ҳамоҳангшудаи байни милитсия ва шахрвандони муттаҳидгашта мебошад, ки бо мақсади ҳалли вазифаҳо вобаста ба таъмини ҳимояи ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шахрванд, баланд бардоштани сатҳи дастрасии хизматрасонии милитсия ба ҷомеа, афзоиши эътимоди шахрвандон ба мақомоти милитсия, инкишоф додани фаъолияти ниҳодҳои ҷамъиятии бо мақсади таъмини тартиботи ҷамъиятӣ таъсисшуда, пешгирӣ, ошкор намудан ва кушодани ҷинойт ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо, муайян намудани механизми самараноки огоҳонии ҳуқуқвайронкуниҳо ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ равона гардидааст [9-М].

4. Ҳамкориҳои МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар асоси муқаррароти санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, алаҳхусус, тибқи Қонуни ҚТ «Дар бораи милитсия» ба роҳ монда мешавад. Ифодаи ибораи «Асосҳои ҳуқуқии фаъолияти милитсия» ба ҷойи ибораи «Қонунгузориҳои ҚТ дар бораи милитсия»-и қонуни амалкунандаи ҚТ «Дар бораи милитсия» моҳиятан ва мазмунан тамоми санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, зерқонунӣ ва дохилиидоравиеро дар бар мегирад, ки аз ҷониби субъектони гуногуни ҳуқуқэҷодкунӣ қабул гардида, фаъолияти милитсия, аз қабيلي фаъолияти он дар самти ҳамкорӣ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятиро танзим менамоянд.

5. Дар доираи талаботи Қонуни ҚТ «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» пешбинӣ кардани меъёри мушаххас вобаста ба самтҳои фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ мақсади таъсиси онҳоро равшан намуда, барои тақвияти фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар самтҳои муайян ва аз рӯйи самти фаъолият муайян намудани вазифаҳои

оинномавии чунин ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ заминаи ташкилӣ ва ҳуқуқиро фароҳам меорад.

Бо мақсади тақвият бахшидан ба фаъолияти шуроҳои ҷамъиятии назди МКД, инчунин, чиҳати ҳимояи манфиатҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва ба инобат гирифтани афкори ҷомеа дар муҳокима ва қабули қарорҳо дар сатҳи миллӣ ва маҳаллӣ, дар ҚТ қабул намудани Қонун «Дар бораи шуроҳои ҷамъиятӣ дар назди мақомоти давлатӣ» зарур ва саривақтӣ мебошад.

6. Дар таҳрири нав қабул намудани Консепсияи ҳамкории милитсия бо ҷомеаи шаҳрвандӣ, ки аз 3 январи соли 2018, №1 амал мекунад, заминаи ҳуқуқии танзими муносибатҳоро оид ба шаклу усул ва механизми баамалбарории ҳамкории МКД бо шаҳрвандон ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ мустаҳкам намуда, муқаррароти он ба талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ мутобик карда мешавад.

7. Дар Қонуни ҚТ «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» пешбинӣ намудани меъёри алоҳида вобаста ба шакли бебарасмиятдарории ҳамкории шаҳрвандон бо мақомоти давлатӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ кафолати ҳуқуқи шаҳрвандонро дар самти муроҷиати инфиродӣ ва якҷоя (дастачамбона)-и онҳо ба мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдор ҳамчун ҳуқуқи конститусионии инсон ва шаҳрвандон амалӣ ва мустаҳкам мегардонад [1-М; 8-М; 10-М].

8. Дар қатори субъектони ҳамкорикунанда бо МКД, ки дар Қонуни ҚТ «Дар бораи милитсия» пешбинӣ гардидаанд, ба таври алоҳида муайян намудани дастёрони ихтиёрӣ, шуроҳои ҷамъиятӣ ва шурои собиқадорон ҳамчун субъектоне, ки барои иҷрои вазифаҳои милитсия дар самти муқовимат ба ҷинояткорӣ, дигар ҳуқуқвайронкуниҳо ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ кумак мерасонанд, фарқияти байни ниҳодҳои ҷамъиятии зикршударо аз лиҳози ташкилӣ-ҳуқуқӣ нисбат ба иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ муайян менамоянд [1-М; 3-М].

9. Омилҳои (мушкilotи) ҷойдоштаи костакунандаи ҳамкориҳои байни МКД бо ҷомеаи шаҳрвандиро метавон ба ҷунин намудҳо ҷудо намуд:

- омилҳои объективӣ (паст будани сатҳи маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон, ба ҷашм нарасидани фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ки маҳз бо мақсади таъмини тартиботи ҷамъиятӣ таъсис дода шудаанд, ба иҷрои корҳои ғайрифункционалӣ ҷалб кардани кормандони милитсия, зиёд будани сарбории нозирони минтақавии милитсия, аз ҷумла, дар минтақаи хизматӣ ба нозирони минтақавии милитсия вобаста намудани шумораи аз ҳад зиёди аҳоли, дар сатҳи зарурӣ қарор надоштани таъминоти моддӣ-техникии кормандони милитсия, майлу рағбат надоштани шаҳрвандон ба ҳамкорӣ);

- омилҳои субъективӣ (нокифоя будани сатҳи донишҳои ҳуқуқӣ ва малакаи кори кормандони милитсия, сатҳи пасти маълумоти кормандони мақомот аз раванди ислоҳоти милитсия, хусусияти ҳукмфармоӣ доштани фаъолияти милитсия, беҳафсалагӣ дар иҷрои уҳдадорӣҳои хизматӣ, надоштани таҷрибаи ҷалби аҳоли ба ҳамкорӣ, назорати сусти роҳбарони баъзе аз ҷузъу томи мақомот аз болои зердастон, дар вазифаҳои нозирони минтақавии милитсия ва нозирони пешгирии зӯроварӣ дар оила бештар таъйин гардидани ҷавонон, беҳабарии кормандон аз зарурат ва ҳатмӣ будани ҳамкорӣ бо аҳоли, сатҳи пасти маълумоти кормандони мақомот аз фаъолияти шуроҳои ҷамъиятии назди МКД) [3-М].

10. Қабул намудани «Низомнома дар бораи тартиби суғуртаи шахсии ҳатмии аъзоёни дастҳои ихтиёрӣ ва ҷуброни зарари ба саломатӣ ва молу мулки онҳо расонидашуда» меъёри амалкунандаи Қонуни ҚТ «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ»-ро дар самти ҳимояи иҷтимоии аъзоёни дастҳои ихтиёрӣ мушаххас ва дар амал ҷорӣ менамояд.

11. Таснифи ваколати низомии дастҳои ихтиёрӣ вобаста ба ташкили фаъолияти дастҳои онҳо ва дастҳои ихтиёрӣ

ва низоми дастёрони ихтиёрӣ вобаста ба ташкили фаъолияти дастёрони ихтиёрӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ имконият медиҳад, ки Нақша-чорабиниҳои фаъолияти дастёрони ихтиёрӣ оид ба ташкили фаъолият (муносибатҳои дохилиидоравӣ) ва оид ба иштироки онҳо дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ алоҳида ва мукамал гардонида шавад [3-М].

12. Дар қонунгузорӣ оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ пешбинӣ намудани ҷавобгарии маъмурӣ барои муроҷиат ба шахси сеҳрдон, ҷодугар ва фолбин ва истифода намудан аз хизматрасонии онҳо ба коҳиш додани сатҳи ҳуқуқвайронкунии машғул гардидан ба сеҳру ҷоду ва фолбинӣ мусоидат намуда, ҷиҳати коҳишёбии идеологияи ифротӣ ва таассубу хурофотпарастӣ дар байни аҳоли мусоидат менамояд [3-М].

13. Дар Қонуни ҚТ «Дар бораи милитсия» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ мазмуни шакл ва усулҳои ҳамкории милитсия бо ҷомеа ҳамчун амали мутақобилаи ду ҷониб дар намудҳои меъёр - самти фаъолият, меъёр - принцип, меъёр - вазифа, меъёр - шакли ҳамкорӣ, меъёр - усули ҳамкорӣ пешбинӣ гардидаанд.

14. Шакли ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ин тарзи ифодаи амали берунӣ ва таъсири мутақобилаи мақсадноки байни милитсия ва шахрвандон мебошад, ки механизми баамалбарории он бо тарзу усулҳои ҳуқуқӣ ва иҷозатдодашуда муайян мегардад.

Шаклҳои ҳамкории милитсия бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ бояд таснифотро вобаста ба хусусияти ошкорогӣ ва махфият, барасмиятдарории шакли ташкилӣ-ҳуқуқӣ, самти фаъолият, ҳайат (аъзогӣ), таъйиноти функционалӣ, мазмуни вазифаҳо ва тартиби иҷрои онҳо ва ҷузъиёти хифзихуқуқии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар бар гирад.

15. Ҳисоботдиҳии МКД дар байни аҳоли – усули ҳамкории мутақобилаи ҳатмӣ ва ҳуқуқӣ ба ҳисоб меравад, ки дар раванди он фаъолияти хизматии кормандони МКД оид

ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, муқовимат ба ҷинояткорӣ ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо дар давраи муайян натиҷагирӣ карда шуда, аҳоли оид ба вазъи ҷойдоштаи тартибот, амнияти ҷамъиятӣ ва вазъи криминогении минтақаи зисти худ хабардор мегардад ва ҳалли мушкилоти асосии минтақаи хизматӣ бо дарназардошти фикру андешаҳои аҳолии минтақа ба амал бароварда мешавад.

Дар ҳайати Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД ҚТ таъсиси сохтори алоҳида оид ба назорати ташкили кори нозирони минтақавии милитсия оид ба ҳамкорӣ бо ҷомеа дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳисоботдиҳии онҳо дар назди аҳолии минтақаи хизматӣ ё вазифагузории мушаххас ҷиҳати муайян намудани механизми ташкили фаъолият дар самтҳои зикршуда, ба тақвияти фаъолияти нозирони минтақавии милитсия оид ба ҳисоботдиҳӣ, риоя ва иҷрои саривақтии чорабиниҳои мазкур мусоидат менамояд [2-М; 6-М].

16. Дар Қонуни ҚТ «Дар бораи политсия» пешбинӣ намудани назорати ҷамъиятӣ ҳамчун усули ҳамкориҳои мутақобилаи байни милитсия бо ҷомеа дар оянда масъулияти кормандони МКД-ро оид ба иҷрои вазифаҳои хизматӣ дар самти ҳамкорӣ бо ҷомеа ва ба инобат гирифтани афкори ҷомеа дар муқовимат бо ҷинояткорӣ ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ баланд бардошта, ҷиҳати баамалбарории механизм ва тартиби амалигардонии мониторинги афкори ҷомеа оид ба фаъолияти милитсия мусоидат менамояд [2-М; 3-М; 4-М; 5-М; 8-М].

17. Мусоидат намудан ҷиҳати ташкили иттиҳодияҳои ҷамъиятии фаъолияти ҳифзи ҳуқуқӣ, дар оинномаҳои иттиҳодияҳои ҷамъиятии амалкунанда ворид намудани самти фаъолияти ҳифзи ҳуқуқӣ ҳамчун яке аз самтҳои асосии фаъолияти онҳо, таъсис додани ассотсиатсияҳои ҳамоҳангсозии фаъолияти шуроҳои ҷамъиятии амалкунандаи назди МКД, тақвият бахшидани фаъолияти ситодҳои дастҳои ихтиёрӣ ва ҷалби бештари шаҳрвандон ба ҳамкорӣ бо милитсия дар ҳайати дастаҷамъӣ дар оянда ба

таъсиси ассотсиатсияи ташкилоти давлатӣ-ҷамъиятии «Таъмини тартиботи ҳуқуқӣ ва пешгирии ҷинояткорӣ» аз рӯи таҷрибаи давлати Чопон оид ба ҳамкориҳои политсия бо ҷомеа, заминаҳои ташкилӣ-ҳуқуқиро фароҳам меорад.

18. Роҳандозӣ намудани ҳамкориҳои милитсияи ҚТ бо ҷомеа дар асоси моделҳои дахлдори таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ, аз қабилҳои политсияи ба ҳалли масоил нигаронидашуда (дар самти ҷалби ҳуқуқвайронкунандагонӣ ноболӣ ба лоиҳаҳои ҳамкорӣ оид ба пешгирии ҷиноятҳо ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурий), политсияи ҳамсоғӣ (дар самти таъсир расонида тавонистани аъзоёни ҷомеа ба нақша ва афзалиятҳои политсия ва амалиёти муштараки полис бо шарикон ва ҷомеа), политсияи дастгирӣ (дар самти таҳияи Барномаи миллий оид ба баланд бардоштани боварии (эътимоди) шаҳрвандон ба фаъолияти политсия), политсияе, ки фаъолиятҳо ба шаҳрвандон нигаронида шудааст (дар самти таҳияи дастурамал оид ба принципҳои кори корманди полис бо шабакаҳои иҷтимоӣ-интернетӣ) дар оянда ба татбиқи воқеии санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳаи ислоҳоти милитсия ва устуворгардонии пояҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва эъмори давлати демократию ҳуқуқбунёд мусоидат менамоянд.

ТАВСИЯҲО ОИД БА ИСТИФОДАИ АМАЛИИ НАТИҶАҲОИ ТАҲҚИҚОТ

Вобаста ба мустаҳкам намудани коркардҳои назариявии муаллиф, механизми ҳуқуқии ҷойдоштаи ҳамкорӣ бо як қатор меъёрҳои мушаххаси иловагӣ пурзӯр карда мешаванд, ки дар шакли тавсияҳо оварда мешаванд. Лоиҳаҳои пурраи ин меъёрҳои коркардшуда дар замиаи №7 диссертатсия оварда мешаванд.

1. Ба Қонуни ҚТ «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» аз 12 майи соли 2007, №258:

– дар қисми 1 моддаи 8 калимаи «узвият» ба ибораи «узвияти иттиҳодияи ҷамъиятӣ» иваз карда шавад;

– «Моддаи 5 (1). Самтҳои фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» илова карда шавад;

– ба қисми 1 моддаи 24 зербанди сездарум дар таҳрири: «– дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ҳангоми баргузори чорабиниҳои оммавӣ иштирок намуда, оид ба пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ба мақомоти давлатӣ мусоидат намояд;» илова карда шавад;

– «Моддаи 24 (1). Кафолати ҳимояи ҳуқуқӣ ва иҷтимоии намоёндогони иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» илова карда шавад.

2. Ба Қонуни ҚТ «Дар бораи милитсия» аз 17 майи соли 2004, №41:

– номи моддаи 6 дар таҳрири: «Моддаи 6. Иштироки иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, дастҳои ихтиёрӣ, шуроҳои ҷамъиятӣ, шуроҳои собиқадорони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, корхонаю ташкилотҳо ва шаҳрвандон дар иҷрои вазифаҳои милитсия» ифода карда шуда, матни меъёри модда бо он мувофиқ карда шавад;

– «Моддаи 6 (1). Мақомоти давлатии таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» илова карда шавад;

– «Моддаи 6 (2). Ҳамоҳангсозии фаъолияти субъектони таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» илова карда шавад.

3. Ба Қонуни ҚТ «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» аз 22 июни соли 2023, №1969:

– ба қисми 3 моддаи 5 зербанди нав дар таҳрири: «(1) иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, аз ҷумла, иттиҳодияҳои ҷамъиятии дар самти ҳифзи ҳуқуқ фаъолияткунанда;» илова карда шавад;

– ба моддаи 5 қисми 4 дар таҳрири: «4. Иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқии зикршуда дар асоси барасмиятдории ҳамкорӣ амалӣ гардида, қонун иштироки инфиродӣ ва дастаҷамъонаи шаҳрвандонро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ бе барасмиятдории ҳамкорӣ кафолат медиҳад» илова карда шавад;

– ба қисми 1 моддаи 25 зербандҳои 5), 6), ва 7) дар таҳрири: «5) рухсатии меҳнатии иловагӣ ба муҳлати аз 3 то 5

шабонарӯз, нисбати шаҳрвандоне, ки дар ин ё он корхона, муассиса ва ташкилот қору фаъолият менамоянд; 6) роҳхат барои истироҳат дар санатория ва ё дигар истироҳатгоҳҳо; 7) қортоҳои имтиёзноки истифодаи нақлиёти қамъиятӣ ҳангоми баамалбарории уҳдадорӣ ҳифзи тартиботи қамъиятӣ;» илова қарда шавад.

4. Ба Низомномаи дастёрони ихтиёрӣ аз 13 феввали соли 2024, №60:

– банди 55 дар таҳрири: «55. Мақомоти қорҳои дохилӣ дар ташкили фаъолияти дастёрони ихтиёрӣ оид ба таъмини тартиботи қамъиятӣ дорои вазифаҳои зерин мебошад:

– муҳайё намудани шароит барои ташкили дастёрони ихтиёрӣ, инкишофи ҳамқорӣ бо онҳо ва фаъл гардонидани фаъолияти онҳо дар самти таъмини тартиботи қамъиятӣ;

–роҳнамоии методии қормандоне, ки барои амалисозии ҳамқорӣ бо дастёрони ихтиёрӣ масъул мебошанд;

– дар якқоягӣ бо дастёрони ихтиёрӣ муайян намудани мушкилоти асосии минтақаи хизматӣ, ки ба вайрон намудани тартиботи қамъиятӣ мусоидат қарданашон мумкин аст ва оид ба ҳалли онҳо ба таври қатмӣ ба инобат гирифтани фикри аъзоёни дастёрони ихтиёрӣ;

– муайян намудани талаботи соқинони минтақаи аҳолинишин ва аз рӯи он ба роҳ мондани фаъолияти якқоя бо дастёрони ихтиёрӣ қихати ҳалли масъала.» илова қарда шавад.

5. Ба Кодекси ҳуқуқвайронқунии маъмурии ҚТ аз 31 декабри соли 2008, №455:

– «Моддаи 482 (1). Мурочиат ва (ё) истифодабарӣ аз хизматрасонии сеҳрдон, қодугар ва фолбин» илова қарда шавад.

6. Пешниҳод мешавад, ки Консепсияи ҳамқории милитсия бо қомеаи шаҳрвандӣ аз 3 январӣ соли 2018, №1 дар таҳрири нав қабул қарда шавад. Дар таҳрири нав қабул намудани Консепсияи мазқур заминаи ҳуқуқии танзими муносибатқоро оид ба шаклу усул ва механизми баамалбарории ҳамқории МКД бо шаҳрвандон ва ниҳодҳои

ҷомеаи шахрвандӣ мустаҳкам намуда, муқаррароти он ба талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ мутобиқ карда мешавад.

7. Бо дарназардошти таҷрибаи давлатҳои хориҷӣ, бахусус, баъзе аз давлатҳои аъзои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил (минбаъд – ИДМ) оид ба муайян намудани мавқеъ ва иштироки фаъолонаи шахрвандон дар ҳалли вазифаҳои мақомоти давлатӣ, кафолати иҷтимоӣ-ҳуқуқии шахрвандони ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ мусоидаткунанда, тақвияти фаъолияти шуруҳонӣ ҷамъиятии айни замон фаъолияткунанда, дурнамои таъсиси шуруҳонӣ ҷамъиятӣ дар самтҳои муайяни фаъолият, инчунин, чиҳати намоёндагии манфиатҳои ҷомеаи шахрвандӣ ва ба инобат гирифтани афкори ҷомеа дар муҳокима ва қабули қарорҳо дар сатҳи миллий ва маҳаллӣ, дар ҚТ қабул намудани Қонун «Дар бораи шуруҳонӣ ҷамъиятӣ дар назди мақомоти давлатӣ» (замимаи №5-и рисолаи диссертатсионӣ) ва «Низомнома дар бораи тартиби сугуртаи шахсии хатмии аъзоёни дастёрони ихтиёрӣ ва ҷуброни зарари ба саломатӣ ва молу мулки онҳо расонидашуда» (замимаи №6-и рисолаи диссертатсионӣ) ба мақсад мувофиқ доништа мешаванд.

8. Бо мақсади тақвияти фаъолияти ҳамкорӣ байни МКД ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дар ин замина, ҳар чи бештар дастрас намудани маълумот оид ба фаъолияти мутақобилаи ҳамкорӣ, дар сомонаи расмӣи ВКД ҚТ ҷойгир кардани равангаи алоҳида оид ба ҳамкорӣи МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дар сомонаи расмӣи Вазорати адлияи ҚТ оид ба номгӯйи пурраи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва ҳисоботи муфассали фаъолияти онҳо, ба мақсад мувофиқ доништа мешавад.

ФЕҲРИСТИ ИНТИШОРОТИ ИЛМИИ ДОВТАЛАБИ ДАРАҶАИ ИЛМӢ

I. Мақолаҳои, ки дар маҷаллаҳои тақризшаванда ва тавсиякардаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъъ расидаанд:

[1-М]. Нуриддинзода, С.Н. Асоснокии ҳамкориҳои шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон бо милитсия дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва баъзе аз проблемаҳои танзими ҳуқуқи он [Матн] / С.Н. Нуриддинзода // Қонунгузорӣ. – 2024. – №2 (54). – С. 204-212. – ISSN 2410-2903.

[2-М]. Нуриддинзода, С.Н. Танзими ҳуқуқӣ ва дурнамои назорати ҷамъиятии фаъолияти милитсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар партави ислоҳот [Матн] / С.Н. Нуриддинзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2024. – №8. – С. 252-259. – ISSN 2413-5151.

[3-М]. Нуриддинзода, С.Н. Баъзе аз проблемаҳои ҷойдошта оид ба нақши мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ташкили ҳамкорӣ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ [Матн] / С.Н. Нуриддинзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2025. – №4. – С. 246-254. – ISSN 2413-5151.

[4-М]. Вализода, Н.Д., Нуриддинзода, С.Н. Ҳолати муносири назорати маъмурӣ нисбат ба шахсони аз муассисаҳои ислоҳӣ озодшуда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / Д.Н. Вализода, С.Н. Нуриддинзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2025. – №5. – С. 264-270. – ISSN 2413-5151.

[5-М]. Нуриддинзода С.Н. Баъзе масъалаҳо оид ба тарбия ва тақмили тарбияи ҳуқуқи қормандони мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар партави ислоҳоти милитсия [Матн] / С.Н. Нуриддинзода // Қонунгузорӣ. – 2025. – №2 (58). – С. 44-53. – ISSN 2410-2903.

II. Мақолаҳои илмие, ки дар маҷмуаҳо ва дигар нашрияҳои илмӣ-амалӣ ҷоп шудаанд:

[6-М]. Нуриддинзода, С.Н. Тарбияи ҳуқукии кормандони милитсия ҳамчун ҷузъи таркибии сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти ислоҳоти милитсия [Матн] / С.Н. Нуриддинзода // Тарбияи ҳуқуқӣ ва фарҳанги сиёсии кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар шароити дигаргуншавии ҷомеаи Тоҷикистон: мушкилот ва стратегияи рушд. – Душанбе, Нашриёти РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2023. – С. 68-85.

[7-М]. Нуриддинзода, С.Н. Баъзе аз проблемаҳои амалӣ ва норасоии қонунгузорӣ оид ба баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ [Матн] / С.Н. Нуриддинзода // Маҷмуаи мақолаҳои конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Нақши қонунгузорӣ дар ислоҳоти милитсия: муваффақият ва норасоӣҳо» – Душанбе: «Контраст», 2023. – С. 55-57.

[8-М]. Нуриддинзода, С.Н. Танзими конститутсионӣ-ҳуқукии шаклҳои ташкилӣ-ҳуқукии иштироки шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ [Матн] / С.Н. Нуриддинзода // Маводи IV-умин конференсияи илмӣ-амалии байналмилалӣ дар мавзӯи «Илми ҳуқуқшиносӣ ва амалияи он» бахшида ба Рӯзи илми тоҷик (ш. Душанбе, 18 апрели соли 2025). – С. 413-416.

III. Китобҳои дарсӣ ва дастури таълимӣ-методӣ:

[9-М]. Солиев, К.Х., Мансурзода, А.М., Абдулаҳадзода, А.А., Нуриддинзода, С.Н., Мирзорустамов, М.М. Раҳнамо оид ба ҳамкории милитсия бо ҷомеа [Матн] / К.Х. Солиев, А.М. Мансурзода, А.А. Абдулаҳадзода, С.Н. Нуриддинзода, М.М. Мирзорустамов. Зери назари сардори Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.х., дотсент, генерал-майори милитсия Ф.Р. Шарифзода. – Душанбе: Эр-граф, 2020. – 84 с.; ISBN 978-99975-906-9-5.

[10-М]. Нуриддинзода, С.Н. Фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Қисмҳои умумӣ ва махсус [Матн]: китоби дарсӣ / С.Н. Нуриддинзода

[ва диг.]. (Муал. Боби 4. – С 69-88; Боби 5. – С 92-98; Боби 6. – С 105-119; Боби 23. – С 459-480). – Душанбе: «Контраст», 2024. – 836 с.; ISBN 978-99985-875-9-5.

Ба чоп «_____» _____ соли 2026 иҷозат дода шуд.
Андозаи 60x841/16.
Коғази офсет. Чопи офсет. Гарнитурани Times New
Roman Tj.
Ҷузъи чопии шартӣ 4,75.
Теъдоди нашр 100 нусха. Супориши №____.
ҶДММ “ЭР-граф”.
734036, ш. Душанбе, кӯчаи Р. Набиев, 218.
Тел: (+992 37) 227-39-92. E-mail: rgraph.tj@gmail.com

**ГОСУДАРСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ
УЧРЕЖДЕНИЕ ВЫСШЕГО ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ «АКАДЕМИЯ МИНИСТЕРСТВА
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН»**

**УДК: 340.1+342.556 (575.3)
ББК: 67.3+67.99 (2) 1 (2 тадж)
Н – 92**

На правах рукописи

НУРИДДИНЗОДА СУФИ НУРИДДИН

**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ, ПРАВОВЫЕ И
ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ОСНОВЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ
ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ РЕСПУБЛИКИ
ТАДЖИКИСТАН С ОБЩЕСТВЕННЫМИ
ОБЪЕДИНЕНИЯМИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ
ОБЩЕСТВЕННОГО ПОРЯДКА**

АВТОРЕФЕРАТ

диссертации на соискание ученой степени кандидата
юридических наук по специальности 5.5.11. Судебная
деятельность; прокурорская деятельность; правозащитная и
правоохранительная деятельность

Душанбе – 2025

Диссертация выполнена на кафедре теории управления правоохранительной деятельности факультета № 1 Академии МВД Республики Таджикистан

Научный руководитель: **Рахимзода Рамазон Хамро** – доктор юридических наук, доцент, Заслуженный юрист Таджикистана, Министр внутренних дел Республики Таджикистан.

Официальные оппоненты: **Диноршоҳ Азиз Мусо** – доктор юридических наук, профессор, первый заместитель, заместитель исполнительного директора по науке, инновациям и международному сотрудничеству филиал Московского государственного университета имени М.В. Ломоносова в городе Душанбе;

Махмудов Изатулло Тешаевич – кандидат юридических наук, доцент, заведующий кафедры судебного права и прокурорского надзора ТНУ.

Ведущая организация: Межгосударственное образовательное учреждение высшего образования Российско-Таджикский (Славянский) университет.

Защита состоится «_____» _____ 2026 года в 14 ч. 00 мин. на заседании диссертационного совета 6D.KOA-043 при Академии МВД Республики Таджикистан (734012, г. Душанбе, ул. М. Мاستонгулова, 3, Зал диссертационного совета).

С диссертацией можно ознакомиться на сайте www.avkd.tj и в библиотеке Академии МВД Республики Таджикистан по адресу: 734012, г. Душанбе, ул. М. Мاستонгулова, 3.

Автореферат разослан «_____» _____ 2026 г.

Ученый секретарь диссертационного совета,
кандидат юридических наук, доцент

Сафарзода Х.С.

ВВЕДЕНИЕ

Актуальность темы исследования. В эпоху глобализации государств, столкновения национальных и международных интересов, вооруженных конфликтов между различными этносами и религиозными течениями, распространения экстремистских идеологий и придания террористическим планам транснационального характера, значимость обеспечения общественного порядка внутри каждого государства заметно возрастает. Республика Таджикистан (далее – РТ), являясь полноправным членом мирового сообщества, и не является исключением в воздействии выше перечисленных угроз.

Безусловно, обеспечение общественного порядка, мира и стабильности в государстве способствует реализации прав и свобод человека и гражданина, росту национальной экономики, нормальному функционированию государственных органов, повышению престижа государства в глазах мирового сообщества и другим общечеловеческим ценностям.

После крушения сверхдержавы - Советского Союза (далее – СССР), повлекшего за собой глубокий кризис общественного порядка в РТ, продолжавшийся несколько лет, ценность общечеловеческих идеалов и их защита оказались под угрозой. В первоочередном порядке государству требовалось практически с нуля создать органы, обеспечивающие общественный порядок, опираясь на ослабленные остатки прежней правоохранительной системы и определить правовые основы их деятельности.

В этих условиях, 2 мая 1992 года, № 650 был принят Закон Республики Таджикистан «О милиции» в числе прочих задач которой охрана общественного порядка была определена одной из основных функций милиции. Обеспечение правопорядка милицией предполагалось во взаимодействии с другими государственными структурами и элементами гражданского общества, но тем не менее, ни в рассматриваемом законе, ни в других нормативных

правовых актах, регламентирующих деятельность прочих субъектов охраны правопорядка, не были четко определены организационные и правовые рамки функционирования общественных объединений, выступающих в качестве институтов гражданского общества, особенно в части их вовлечения в поддержание общественного порядка.

С принятием Закона РТ «Об общественных объединениях» от 21 мая 1998 года, № 644 и Закона Республики Таджикистан «Об участии граждан в обеспечении общественного порядка» от 3 декабря 2009 года, № 566, пусть и с ограничениями, позволило установить организационные и правовые рамки, а также регламентировать вовлечение общественных объединений и других институтов гражданского общества в деятельность по поддержанию общественного порядка.

Сравнение этапов принятия нормативных правовых актов, регулирующих организацию взаимодействия органов внутренних дел с общественными объединениями при обеспечении общественного порядка, свидетельствует о том, что фактически изначально поставленные цели далеки от существующей реальности.

Основатель мира и национального единства – Лидер нации, Президент Республики Таджикистан уважаемый Эмомали Рахмон, глубоко осознавая существующее положение, справедливо отмечает: «В процессе предупреждения преступности и борьбы с ее проявлениями чрезвычайно важное значение имеет расширение взаимодействия правоохранительных органов, прежде всего, органов милиции, с населением» [65].

Организация взаимодействия органов внутренних дел (далее – ОВД), с общественными объединениями в сфере обеспечения общественного порядка способна поднять эту деятельность на такой уровень, при котором ожидания граждан по защите их прав и законных интересов будут удовлетворены в полной мере. Также, в ходе взаимодействия представители населения получать открытый и

непосредственный доступ к информации о реальной работе ОВД, одновременно укрепляется принцип гласности и демократизма в деятельности милиции, а совместное планирование основных направлений взаимодействия, определение ключевых проблем, позволяет вырабатывать меры по их решению, расширятся круг активных представителей общества как дополнительных субъектов обеспечения общественного порядка, повышать их профессиональную подготовку, повышать мотивацию населения к поддержанию порядка в населенных пунктах, укреплять доверие граждан к деятельности ОВД, повышать уровень правосознания и правовых знаний граждан, что в конечном счете будет способствовать формированию защищенного от преступных и иных противоправных посягательств общества.

Согласно требованиям Программы реформы (развития) милиции на 2014–2020 годы, взаимодействие с обществом признавалось одним из приоритетных направлений реформы милиции [8]. Однако, как нам известно, по завершении срока действия данной Программы, целый ряд поставленных задач полностью реализован не был. В их числе находилась и задача, связанная с разработкой и пересмотром правовых и организационных основ взаимодействия милиции с гражданским обществом. В связи с этим, с целью устранения выявленных недостатков и завершения намеченных мероприятий в РТ была принята Программа реформы милиции на 2021–2025 годы [9]. Анализ Плана мероприятий по реализации данной Программы на 2021–2025 годы [10] показывает, что более 10 её пунктов напрямую посвящены мерам правового и организационного характера, направленным на укрепление и развитие взаимодействия милиции с институтами гражданского общества.

Вышеуказанные положение делают актуальным научное изучение взаимодействия ОВД и общественных организаций в сфере поддержания общественного порядка, а результаты опроса [26, с. 274] диссертанта, проведенного

среди сотрудников ОВД и граждан (приложения № 2 и 4 диссертации) свидетельствуют об улучшении организации работы в этом направлении.

Следует отметить, что в период независимости РТ был принят целый ряд нормативных правовых, подзаконных и ведомственных актов, которые создали правовую базу для регулирования и организации взаимодействия ОВД с общественными организациями в обеспечении общественного порядка. В частности, было принято 3 закона [1; 2; 3], 4 указа Президента [4; 5; 6; 7], 4 постановления Правительства [8; 9; 11; 12], а также 6 приказов/распоряжений Министерства внутренних дел (далее – МВД) [13; 14; 15; 16; 17; 18].

Степень изученности научной темы. В РТ отдельные аспекты участия гражданского общества в осуществлении властных (государственных) функций, взаимодействия ОВД с другими субъектами в противодействии преступности, а также роль граждан и институтов гражданского общества в деятельности правоохранительных органов, в частности, ОВД по предупреждению преступлений и административных правонарушений в общих чертах, были предметом исследований отечественных учёных и специалистов, таких, как Ф.Р. Шарифзода [25; 64], Х.С. Сангинов [59], А.А. Каххаров [46], А.Ш. Одиназода (А.Ш. Одинаев) [57], И.Т. Махмудов [52], У.И. Абдуллаев [40], М.О. Кудратов [48], М.А. Амрудинзода (М.А. Нажбудинов) [55], С.Ш. Шарифзода (С.Ш. Нуралиев) [56], А.К. Рустамзода (М.М. Мирзорустамов) [53], З.П. Хайдарзода [63], С.А. Хабибов [62], А.Л. Абдуллоев [41], Н.Дж. Назарзода (Н.Дж. Назаров) [21], Р.М. Раджабзода (Р.М. Раджабов) [23], Р.Ш. Шарофзода (Р.Ш. Сотиволдиев) [37; 39], А.Р. Абдулло [27], Г.Н. Кодирзода [35] и других.

Диссертационные исследования отечественных учёных Н.Д. Вализода (Н.Д. Валиева) [43] и М.М. Мирзохафизийн [54] в большей степени конкретизируют вопросы взаимодействия органов внутренних дел с гражданами и

институтами гражданского общества в сфере обеспечения общественного порядка, однако, указанные исследователи, анализируя вопросы административно-правового регулирования взаимодействия милиции с обществом, не уделяли достаточного внимания особенностям организации взаимодействия ОВД РТ с общественными объединениями при обеспечении общественного порядка. Более того, проблематика организации такого взаимодействия в условиях реформирования милиции в период государственной независимости РТ до настоящего времени не стало предметом диссертационных исследований.

По теоретико-правовым основам участия граждан в деятельности органов государственной власти, организации деятельности негосударственных структур, выполняющих функции государственных органов, взаимодействия правоохранительных органов, в частности, ОВД с институтами гражданского общества в противодействии преступности и обеспечение общественного порядка, общественного контроля за деятельностью правоохранительных органов и зарубежного опыта в области взаимодействия ОВД (полиции) с гражданским обществом, в научной среде Российской Федерации (далее – РФ) высказаны различные точки зрения. Научные труды таких российских ученых, как А.А. Аксенов [42], Н.В. Желтова [45], А.П. Матвеев [51], П.В. Десятых [44], Р.В. Колодин [47], А.А. Павлов [58], А.В. Маркитантов [50], С.А. Терентьев [60], М.С. Лашенов [49], А.А. Федосеев [61], И.В. Потапенков [22], В.К. Колпаков [20], Л.Д. Шаповалова [24], А.А. Гончаров [19], М.А. Бучакова [28], С.В. Егорышев [32], И.А. Зайцев [33], П.Н. Кобец [34], О.Н. Дунаева [31], И.В. Важенина [29], И.В. Гончаров [30], А.М. Сергиенко [38] и других расширили теоретические аспекты данного исследования и послужили основой научных дискуссий.

Как представляется, научные исследования по рассматриваемой теме, выполненные учеными и специалистами РФ и зарубежными учёными, развиваются

более интенсивно по сравнению с трудами отечественных исследователей. Поэтому современная ситуация действительно требует того, чтобы организация мероприятий по взаимодействию ОВД с гражданским обществом основывалась на передовом опыте зарубежных стран. Подготовка данной диссертационной работы также преследует целью изучение достигнутых успехов как отечественного, так и зарубежного опыта в указанной сфере, проведения их научного анализа и сопоставления, определения возможностей адаптации и применения лучших зарубежных практик с учетом национальной специфики и особенностей служебной деятельности ОВД, а также совершенствования нормативной правовой базы реформы милиции, которое способствует повышению эффективности деятельности ОВД и институтов гражданского общества в условиях построения правового государства.

Связь исследования с научными программами или темами. Диссертация выполнена в соответствии с Программой реформы милиции на 2021–2025 годы, научной темы кафедры теории управления правоохранительной деятельности факультета № 1 Академии МВД Республики Таджикистан «Современное управление правоохранительной и правозащитной деятельности» на 2021–2025 годы и научной темы кафедры административного права и административной деятельности факультета № 2 Академии МВД Республики Таджикистан «Административно-правовой статус органов внутренних дел в контексте реформы милиции: проблемы и перспективы» на 2021–2025 годы.

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ИССЛЕДОВАНИЯ

Цель исследования. Цель диссертационного исследования заключается в всестороннем изучении понятия, сущности, форм и методов, а также современного состояния взаимодействия ОВД РТ с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка, анализе отраслевого законодательства, сравнении организации работы и установление взаимодействия указанных органов в РТ с

другими зарубежными государствами, выявлении передового опыта, а также формулировании инициатив, способствующих оптимизации правовой базы РТ в контексте преобразования ОВД и укрепления принципов правового государства.

Задачи исследования. Для успешного достижения поставленной цели необходимо сосредоточиться на решении следующих задач:

- изучение понятия и сущности взаимодействия, взаимодействия ОВД с населением и структурами гражданского общества при поддержании общественного порядка, наряду с анализом научных теорий и экспертных мнений в этой сфере;

- изучение, анализ и рассмотрения правовых основ определяющих взаимодействие ОВД РТ с общественными объединениями при поддержании общественного порядка;

- определение роли ОВД в организации взаимодействия с общественными объединениями при поддержании общественного порядка;

- разработка научно обоснованных предложений по определению места ОВД как координирующего органа деятельности субъектов, обеспечивающих общественный порядок;

- анализ научных исследований и законодательных положений, касающихся форм и методов организации взаимодействия ОВД с общественными объединениями, и на этой основе разработать обоснованные предложения по совершенствованию организационно-правовых форм участия граждан в обеспечении общественного порядка;

- изучение и анализ передового опыта зарубежных стран и на этой основе разработка предложений по формам, методам и механизмам эффективного взаимодействия милиции с общественностью в обеспечении общественного порядка;

- разработка предложений по совершенствованию нормативных правовых актов в области совершенствования

организации взаимодействия ОВД РТ с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка.

Объект исследования. Объектом диссертационного исследования является совокупность общественных отношений, связанных с изучением теоретико-правовых и организационных аспектов взаимодействия ОВД РТ с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка.

Предметом исследования являются актуальные проблемы взаимодействия ОВД с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка, определение эффективных форм и методов взаимодействия этих двух институтов, а также выработка предложений по совершенствованию национального законодательства по регулированию отраслевых отношений в условиях реформы милиции и построения демократического и правового государства.

Этапы, место и период исследования (исторические рамки исследования). Диссертационное исследование охватывает период взаимодействия ОВД РТ с общественными объединениями в обеспечении общественного правопорядка с момента обретения независимости РТ, в частности, с начала процесса официальной реформы милиции в период независимости государства до 2025 года.

Теоретические основы исследования. Теоретические основы диссертационного исследования формируются на базе научно-теоретических работ отечественных и зарубежных учёных, посвящённых различным аспектам взаимодействия, в частности, партнерского, а также понятию, структуре, функциям и формам деятельности общественных объединений, формам, методам и направлениям организации взаимодействия ОВД с гражданами и институтами гражданского общества в обеспечении общественного порядка. Основой исследования являются труды юристов и социологов периода СССР и

постсоветского периода, а также научные работы в области истории (особенно истории формирования милиции), административной деятельности ОВД, системы правоохранительных органов, теории государства и права, конституционного права, социологии, политологии, теории управления, философии права и других смежных дисциплин.

В подготовке диссертации автор опирался на труды отечественных ученых, таких, как Ф.Р. Шарифзода, Н.С. Сангинов, А.А. Каххоров, А.Ш. Одиназода, И.Т. Махмудов, У.И. Абдуллоев, М.О. Кудратов, М.А. Амрудинзода, С.Ш. Шарифзода, А.К. Рустамзода, З.П. Хайдарзода, С.А. Хабибов, А.Л. Абдуллоев, Н.Дж. Назарзода, Р.М. Раджабзода, Р.Ш. Шарофзода, А.Р. Абдулло, Г.Н. Кодирзода, а также зарубежных исследователей, таких как А.А. Аксенов, Н.В. Желтова, А.П. Матвеев, П.В. Десятых, Р.В. Колодин, А.А. Павлов, А.В. Маркитантов, С.А. Терентьев, М.С. Лашенов, А.А. Федосеев, И.В. Потапенкова, В.К. Колпаков, Л.Д. Шаповалова, А.А. Гончаров, М.А. Бучакова, С.В. Егорышев, И.А. Зайцев, П.Н. Кобец, О.Н. Дунаева, И.В. Важенина, И.В. Гончаров, А.М. Сергиенко и других.

Методологические основы исследования. Основой методологии диссертационного исследования послужили как общенаучные, так и специальные правовые методы. В работе использовались общенаучные философские методы, такие как диалектический, системный, функциональный, аналитический, а также специальные правовые методы, включая формально-правовой, сравнительно-правовой, структурно-правовой и историко-правовой подходы.

Применение системного метода в исследовании позволило рассматривать взаимодействие ОВД с общественностью как целостную систему реально существующих и формирующихся общественных отношений. Функциональный метод выявил роль взаимодействия ОВД с общественностью в обеспечении общественного порядка. Диалектический метод позволил определить формы и

эффективные способы взаимодействия ОВД с гражданами и институтами гражданского общества в условиях своего формирования и развития. Использование аналитического метода дало возможность, на основе изучения трудов и других научных материалов, выявить передовой (приоритетный) опыт взаимодействия ОВД с населением и институтами гражданского общества в обеспечении общественного порядка.

В процессе диссертационного исследования использовались такие специальные правовые методы, как официально-правовой (при толковании требований правовых норм), сравнительно-правовой (при проведении сравнительного анализа нормативных правовых актов зарубежных государств), структурно-правовой (при изучении системы основ взаимодействия ОВД с общественными объединениями), историко-правовой (при изучении исторического опыта организации взаимодействия ОВД с общественными объединениями).

В целях изучения и определения реального состояния теоретических знаний сотрудников ОВД о сущности их взаимодействия с обществом и выявления факторов, препятствующих взаимодействию милиции с гражданами и институтами гражданского общества, в рамках реализации конкретных социологических задач автор использовал эмпирический метод. Наряду с этим, конкретное социологическое исследование, проведенное автором, основывалось на экспериментальных методах, таких как: анкетирование (письменный опрос), интервьюирование (устный опрос) и другие.

Эмпирические основы. Нормативной основой диссертации являются Конституция РТ, международные нормативные правовые акты и действующее законодательство РТ. В ходе исследования было проанализировано действующее законодательство, государственные программы, стратегии, концепции, а также труды отечественных и зарубежных ученых в области права,

истории, психологии, педагогики, философии, социологии и других наук.

В целях детального научного изучения процесса взаимодействия ОВД РТ с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка, в ходе диссертационного исследования были проанализированы и использованы локальные нормативные акты МВД РТ, такие, как, распоряжения, уставы, положения, которые конкретизируют механизмы и организацию взаимодействия между милицией и обществом.

Научная новизна исследования заключается в том, что представленное диссертационное исследование является новаторским в юридической науке Таджикистана, поскольку впервые комплексно исследует взаимодействие ОВД РТ с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка. Работа анализирует процесс осуществления милицейских реформ, предусмотренных двумя государственными программами (2014-2020 гг. и 2021-2025 гг.) с учетом специфики современного таджикского общества.

Также в диссертационном исследовании проведен анализ теоретических и правовых, а также организационных аспектов взаимодействия ОВД с общественностью и институтами гражданского общества в рамках обеспечения общественного порядка, рассмотрена роль ОВД в налаживании сотрудничества с общественными организациями, изучен зарубежный опыт ОВД в данной области, сформулированы предложения по оптимизации действующего законодательства РТ.

Основные положения диссертационного исследования, предъявляемые к защите, демонстрируют новизну научной работы и реализацию поставленных задач.

На основании осуществленного научного анализа, к защите предлагаются нижеследующие теоретические заключения:

1. Взаимодействие ОВД с общественными объединениями представляет собой инициативную, взаимную и координированную деятельность, направленную на решение задач, связанных с обеспечением защиты прав и свобод человека и гражданина, расширением охвата населения милициейскими сервисами, повышением степени уверенности граждан в ОВД, стимулированием развития общественных организаций для обеспечения безопасности, а также созданием действенной системы осведомления, предупреждения, обнаружения и расследования преступлений и других правонарушений.

Взаимодействие ОВД с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка характеризуется следующими особенностями:

- взаимодействие ОВД с общественными объединениями в современных условиях получило политическую окраску. То есть, организация взаимодействия способствует реализации государственной политики в противодействии преступности и другим правонарушениям;

- инициатива к взаимодействию ОВД и общественных объединений является первым этапом такой интеграции. При этом ключевым методом вовлечения общественных объединений в поддержание общественного порядка служит установление одного из направлений работы данных объединений в качестве участия в обеспечении общественного порядка и официальное закрепление этого направления в уставе (положении) организации;

- взаимодействие ОВД с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка является координированной деятельностью. Координация деятельности общественных объединений со стороны ОВД предполагает контроль их деятельности, направленной исключительно на выполнение уставных задач в области обеспечения порядка и оказание содействия милиции;

– основная цель взаимодействия ОВД с общественными объединениями в поддержании общественного порядка заключается в создании безопасного общества.

Существующие факторы (трудности), препятствующие взаимодействию ОВД с гражданским обществом, можно разделить на следующие группы:

– объективные факторы (низкий уровень правовой грамотности граждан, недостаточная прозрачность деятельности общественных объединений, созданных специально для обеспечения общественного порядка, привлечение сотрудников милиции к задачам, не входящим в их функциональные обязанности, чрезмерная загруженность участковых инспекторов милиции, в том числе закрепление на обслуживаемой территории за участковым инспектором милиции большого количества населения, недостаточное материально-техническое обеспечение сотрудников милиции, отсутствие заинтересованности граждан в сотрудничестве);

– субъективные факторы (недостаточный уровень правовых знаний и профессиональных навыков сотрудников милиции, низкий уровень информированности о ходе реформ в милиции, авторитарный характер деятельности милиции, формальное исполнение служебных обязанностей, отсутствие опыта привлечения населения к сотрудничеству, слабый контроль руководства некоторых подразделений над подчинёнными, назначение на должности участковых инспекторов милиции и инспекторов по профилактике семейного насилия молодых сотрудников, незнание сотрудниками необходимости и обязательности взаимодействия с населением, низкий уровень информированности сотрудников о деятельности общественных советов при ОВД).

2. Формы взаимодействия ОВД с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка является проявлением внешнего и взаимного целенаправленного воздействия деятельности между ОВД и

гражданами, механизм реализации которой определяется правовыми и установленными способами.

Формы сотрудничества должны включать классификацию по характеру открытости и конфиденциальности, организационно-правовому оформлению, направлению деятельности, составу (членству), функциональному назначению, содержанию задач и порядку их выполнения, правозащитным аспектам деятельности общественных объединений.

3. Отчётность ОВД перед населением является методом обязательного и правового взаимного взаимодействия, в ходе которого служебная деятельность сотрудников ОВД по обеспечению общественного порядка, противодействию преступности и другим правонарушениям оценивается за определённый период, население информируется о текущей ситуации с обеспечением правопорядка, общественной безопасностью и криминогенной обстановкой на территории своего проживания и решение основных проблем обслуживаемого участка осуществляется с учётом мнения и предложений местных жителей.

Отчётность участкового инспектора милиции перед населением служит одним из ключевых критериев оценки его служебной деятельности. Форма, содержание и структура отчётности ОВД – признается отражением сущности служебной деятельности.

4. Использование взаимодействия милиции РТ с обществом на основе моделей зарубежного опыта, например, милиции/полиции ориентированной на решение проблем (в области вовлечения несовершеннолетних правонарушителей в профилактические проекты и программы по предупреждению преступлений и административных правонарушений), полиция соседства (в области влияния на членов общества, участие в планировании и приоритетах полицейской деятельности, совместные операции с партнёрами и населением), полиция поддержки (разработка Национальной программы по повышению уверенности

(доверия) граждан к деятельности полиции), полиция, деятельность которой направлена на граждан (в области разработок инструкций по принципам работы сотрудников полиции с социальными интернет-сообществами), в будущем будет способствовать реализации нормативных правовых актов в области реформ милиции/полиции и укреплению основ гражданского общества и становления демократического правового государства.

Теоретическая и практическая значимость исследования.

В проведенном исследовании научные представления о взаимодействии ОВД с гражданским обществом, особенно с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка, были систематизированы и уточнены, что создает основу для укрепления демократических и правовых основ государства в Таджикистане. Одновременно результаты данной работы могут послужить источником для дальнейших исследований в этой сфере. Кроме того, результаты исследования позволяют определить основные пути формирования взаимодействия ОВД с гражданским обществом в условиях реформирования милиции в период независимости.

Положения и рекомендации, предусмотренные в диссертации, могут использоваться при разработке программ, стратегий и концепций на управленческом и государственном уровнях, в процессе обучения и правового воспитания сотрудников ОВД в условиях построения правового государства. Основные положения и результаты диссертации могут служить инструментом повышения теоретических и практических знаний сотрудников ОВД, широко использоваться в процессе стажировок, повышения квалификации и преподавания дисциплин «Взаимодействие милиции с обществом», «Конституционное право», «Административная деятельность ОВД», «Система правоохранительных органов» и др., а также при подготовке учебных материалов и диссертационных исследований.

Степень достоверности результатов исследования основана на объективном и всестороннем анализе теоретических, практических и нормативных правовых аспектах взаимодействия ОВД с обществом в условиях формирования гражданского общества и демократического государства: теоретические и практические вопросы, положения нормативных правовых актов, анализ результатов и выводов, признанных в науке, концептуальные определения, авторская позиция и рекомендации, научные положения исследования и выводы, анализ текущей ситуации в ходе реформ отрасли и формирования взаимодействия ОВД с гражданским обществом.

Соответствие диссертации паспорту научной специальности. Тема и содержание исследования соответствуют научной специальности 5.5.11. Судебная деятельность; прокурорская деятельность; правозащитная деятельность и правоохранительная деятельность, утвержденного Высшей аттестационной комиссией при Президенте Республики Таджикистан.

Личный вклад соискателя ученой степени. Личный вклад автора диссертации заключается в определении научной новизны исследования, научным положениям, выносимым на защиту, подтверждается публикациями научных статей, выступлениями на теоретических семинарах и научно-практических конференциях. Также стиль написания, постановка проблем и общее оформление диссертации демонстрируют личный вклад автора.

Апробация и внедрение результатов диссертации. Диссертация подготовлена на кафедре теории управления деятельности правоохранительных органов факультета № 1 Академии МВД Таджикистана, обсуждена на заседании кафедры и рекомендована к защите. Материалы исследования также отражены в докладах автора на конференциях, семинарах и иных научных публикациях:

а) международные:

– IV международная научно-практическая конференция «Юридическая наука и практика» – доклад на тему: «Конституционно-правовое регулирование организационно-правовых форм участия граждан Республики Таджикистан в обеспечении общественного порядка» (г. Душанбе, Академия МВД Республики Таджикистан, 18 апреля 2025 года).

б) республиканские:

– республиканская научно-теоретическая конференция «Совершенствование административно-правового состояния сотрудников милиции в рамках реформы милиции» – доклад на тему: «Гарантии социально-правовой защиты сотрудников милиции в условиях реформирования милиции» (г. Душанбе, Академия МВД Республики Таджикистан, 25 ноября 2020 года);

– республиканская научно-практическая конференция «Роль общественных советов в реформировании милиции» – доклад на тему: «Формы и методы взаимодействия Общественного совета по содействию развития гражданского общества в обеспечении общественного порядка с населением» (г. Душанбе, Академия МВД Республики Таджикистан, 28 октября 2021 года);

– республиканская научно-практическая конференция «Роль законодательства в реформировании милиции: успехи и недостатки» – доклад на тему: «Некоторые практические проблемы и недостатки законодательства по рассмотрению административных дел» (г. Душанбе, Академия МВД Республики Таджикистан, 20 декабря 2022 года);

– республиканский круглый стол «Профилактика насилия в семье: практические проблемы применения законодательства» – доклад на тему: «Вопросы взаимодействия милиции с обществом в профилактике насильственных случаев в семье» (г. Душанбе, Комитет по делам женщин и семьи при Правительстве РТ, 17 октября 2023 года);

– республиканская научно-практическая конференция «Роль реформирования милиции в предотвращении

административных правонарушений и уголовных деяний: анализ и сравнение» – доклад на тему: «Общественный контроль за деятельностью милиции в условиях реформы милиции» (г. Душанбе, Академия МВД Республики Таджикистана, 14 декабря 2023 года);

– республиканская научно-практическая конференция «Развитие законодательства о процессе административных правонарушений в Республике Таджикистан» – доклад на тему: «Некоторые практические проблемы и недостатки законодательства при рассмотрении дел об административных правонарушениях» (г. Куляб, Кулябский государственный университет им. Абуабдулло Рудаки, 27 сентября 2024 года);

– республиканская научно-практическая конференция «Значение Программы реформы милиции на 2021–2025 гг. в обновлении структуры органов внутренних дел и её реализация» – доклад на тему: «Правовые основы регулирования деятельности общественных институтов при органах внутренних дел в период реализации Программы реформы милиции на 2021-2025 годы» (г. Душанбе, Академия МВД Таджикистана, 17 декабря 2024 года).

Публикации по теме диссертации. По теме диссертации автор опубликовал 8 научных статей, из них 5 в рецензируемых научных журналах, рекомендованных Высшей аттестационной комиссией при Президенте Республики Таджикистан. Кроме того, в рамках исследования издан учебник и учебно-методическое пособие.

Структура и объем диссертации. Диссертационное исследование состоит из перечня сокращений и (или) условных обозначений, введения, трех глав, пяти параграфов, заключения, рекомендаций по практическому использованию результатов исследования, списка литературы (источников), перечня научных публикаций автора по теме диссертации и приложений (результаты социологических исследований, проекты нормативных правовых актов и подзаконных актов, проекты по

совершенствованию законодательства). Общий объем диссертации составляет 268 страницы.

ОСНОВНЫЕ ЧАСТИ ИССЛЕДОВАНИЯ (КРАТКОЕ ИЗЛОЖЕНИЕ)

Во введении автор описывает уровень её разработанности, взаимосвязь работы с программами и научными темами, задачи, объект, предмет, этапы исследования, теоретико-методологические основы, нормативную и эмпирическую основу исследования, научную новизну и положения, выносимые на защиту. Одновременно, акцентирует внимание на теоретическую и практическую ценность полученных результатов, их достоверность, соответствие диссертации выбранной специальности, личный вклад автора в проведении исследование, сведения об апробации и внедрении результатов, публикации, посвященные теме диссертации, структуре и общем объеме диссертационной работы.

Первая глава диссертации **«Теоретико-правовые основы организации взаимодействия органов внутренних дел Республики Таджикистан с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка»** состоит из двух параграфов.

Первый параграф **«Общетеоретические основы взаимодействия органов внутренних дел с общественными объединениями»** посвящен анализу понятия взаимодействия ОВД с общественными объединениями, где представлена авторское определение.

В данной части исследования с научной точки зрения рассматриваются особенности формирования, деятельности и роли общественных объединений в выполнении государственных функций, и на этой основе подчеркивается необходимость взаимного взаимодействия между органами государственной власти и институтами гражданского общества. Автор, уточняя предмет исследования, отмечает, что на современном этапе взаимодействие ОВД с общественными объединениями приобретает политическую

окраску. Организация взаимодействия ОВД с общественными объединениями способствует реализации государственной политики в противодействии преступности и другим правонарушениям.

В продолжении проведенного анализа автор рассматривает проблемы координации усилий негосударственных организаций и иных участников, задействованных в обеспечении общественного порядка, акцентируя внимание на необходимость законодательного закрепления положений, регламентирующих эту сферу. Особое внимание уделяется тому факту, что пренебрежение законодательного регулирования статуса основных и дополнительных субъектов, занятых в поддержании общественного порядка, а также механизмов координации их деятельности, в некоторой степени может отрицательно сказаться на исполнении требований закона, на практике, на обеспечении общественного порядка в государстве. В связи с научным анализом, положениями законодательства и фактической деятельностью государственных органов по обеспечению общественного порядка диссертант оценивает правомерность и обоснованность позиции ОВД как координатора деятельности различных субъектов, участвующих в поддержании общественного порядка. Весомость координирующей функции, выполняемой данным органом, находит свое подтверждение в результатах социологического исследования, проведенного среди граждан и сотрудников ОВД (приложения № 2 и 4 к диссертации).

По утверждению автора, на сегодня крайне важно сформулировать предложения и установить четкие рамки системы субъектов, отвечающих за поддержание общественного порядка, а также определить необходимый механизм, способствующий согласованной работе этих субъектов. Данная задача была успешно реализована в настоящем исследовании.

Во втором параграфе **«Правовые основы организации взаимодействия органов внутренних дел Республики Таджикистан с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка»** проведено историко-правовое исследование правовых основ регулирования отношений взаимодействия ОВД РТ с общественными объединениями в сфере обеспечения общественного порядка.

Автор считает, что одним из важных условий организации взаимодействия правоохранительных органов с институтами гражданского общества является наличие правовой базы, регулирующей совместную деятельность между ними.

В исследуемом параграфе отмечается, что в первые годы независимости РТ значительный вклад в регулирование отношений взаимодействия ОВД с гражданами и институтами гражданского общества внесли нормативные правовые и подзаконные акты бывшего Союза Советских Государств.

В ходе исследования рассматриваются этапы развития правовых основ регулирования участия граждан и институтов гражданского общества в обеспечении общественного порядка и их взаимодействия с ОВД. На каждом этапе развития анализируются особенности формирования организационно-правовых форм участия общества в обеспечении порядка, а также механизмы реализации взаимодействия ОВД с обществом, что в целом завершается рассмотрением и принятием Программы реформы милиции на 2021–2025 годы и мероприятий организационно-правового характера, проводимые в течение срока их действия.

Автор, проведя детальный анализ нормативных правовых актов и отраслевого подзаконного регулирования, таких как Закон Республики Таджикистан «Об участии граждан в обеспечении общественного порядка» и Положение «Об общественных советах», отмечает, что структуры, функционирующие при правоохранительных

органах (советы общественности, ассоциации ветеранов, добровольные дружинники), по своим организационно-правовым и деятельности существенно различаются от традиционных общественных объединений.

В рамках исследования, как с научной, так и с практической точки зрения, в том числе с учётом изучения законодательства некоторых государств-участников СНГ, предлагается аргументация в пользу разработки в РТ специализированного закона, который будет регламентировать порядок формирования и функционирования общественных советов, создаваемых при органах государственной власти, а также разработки новой редакции Концепции взаимодействия милиции с гражданским обществом, установления в соответствующем законодательстве отдельных норм, касающихся направлений деятельности общественных объединений, форм неформального сотрудничества граждан с государственными органами в сфере обеспечения общественного порядка и формирование общественных советов при ОВД по конкретным направлениям работы. Такая практика будет способствовать укреплению законодательной базы, регулирующей отношения, касающиеся способов, приемов и инструментов осуществления взаимодействия ОВД с населением и институтами гражданского общества.

Вторая глава диссертации **«Практический опыт органов внутренних дел в организации взаимодействия с общественными объединениями по обеспечению общественного порядка в Республике Таджикистан»** состоит из трёх параграфов.

Первый параграф данной главы посвящён вопросу **«Роли органов внутренних дел в организации взаимодействия с общественными объединениями по обеспечению общественного порядка»**.

Важнейшим положением, рассматриваемой в этом параграфе является организация и совершенствование учебно-методической и организационной базы, а также

необходимость введения специального учебного курса «Взаимодействие милиции с обществом» на соответствующих факультетах Академии МВД РТ. Диссертант в составе рабочей группы участвовал в проведении социологических опросов населения и сотрудников ОВД в регионах и мониторинга общественного мнения с целью выявления основных негативных факторов, влияющих на взаимодействие милиции с гражданским обществом, и на основании этих данных подготовил «Руководство по взаимодействию милиции с обществом».

Изучение специального учебного курса «Взаимодействие милиции с обществом» на соответствующих факультетах Академии МВД РТ было организовано, подготовлено «Руководство по взаимодействию милиции с обществом» и в соответствии с приказом МВД введено в обязательное изучение среди личного состава ОВД. В качестве преподавателя (тренера), диссертант принимал участие в обучении сотрудников ОВД по данному Руководству и на основе результатов обучения рассмотрел в диссертации ключевые отраслевые вопросы.

В ходе исследования отмечается, что на практике, полномочия по организации деятельности и участию добровольных дружинников в обеспечении общественного порядка принадлежат ОВД, однако Положение о добровольных дружинниках определяет порядок их создания, функционирования и формы взаимодействия с правоохранительными органами. В связи с этим, предложено передать полномочия по организации деятельности и участию добровольных дружинников в обеспечении общественного порядка и другим правоохранительным органам.

В результате изучения положений Закона РТ «Об участии граждан в обеспечении общественного порядка» и Положения о добровольных дружинниках установлено, что в компетенцию ОВД по организации деятельности добровольных дружинников включены преимущественно

правовые полномочия, поэтому автором разработан и предложен ряд конкретных задач для ОВД (приложение № 7 к диссертации).

Диссертант также рассматривает усиление роли ОВД в организации взаимодействия с общественными объединениями, особенно в части социальной защиты и мотивации членов добровольных дружинников, что в действующем законодательстве РТ до сих пор остаётся недостаточно отрегулированным. Автор считает необходимым и своевременным принятие «Положение об обязательном индивидуальном страховании добровольных дружинников, а также компенсации ущерба, нанесенного их здоровью и имуществу», проект которого им разработан.

Во втором параграфе второй главы **«Формы и методы организации взаимодействия органов внутренних дел Республики Таджикистан с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка»**, в рамках исследования, с учетом мнений и взглядов ученых этой области, исследуется и подвергается анализу концепция, природа и систематизация способов и подходов взаимодействия ОВД с населением и институтами гражданского общества, сформулировано и представлено оригинальное определение форм сотрудничества ОВД с общественными организациями в сфере поддержания правопорядка.

Исследование нормативных правовых и подзаконных актов продемонстрировало, что в законодательстве РТ предусмотрены различные формы и методы взаимодействия ОВД с обществом. Это взаимодействие осуществляется как взаимное сотрудничество сторон в виде норм-направлений деятельности, норм-принципов, норм-обязанностей, норм-форм взаимодействия, норм-методов взаимодействия и т.д.

С точки зрения автора, в связи с бессистемностью и оторванностью существует необходимость пересмотра и совершенствования положений отраслевого законодательства по регулированию форм взаимодействия ОВД с общественными объединениями в обеспечении

общественного порядка. Закон «О милиции» регулирует общие аспекты отношений, а подзаконные и внутриведомственные акты в целом недоступны для населения. В связи с этим возникает необходимость внести изменения и дополнения в Закон «Об участии граждан в обеспечении общественного порядка», который регламентирует правовые аспекта этих связей, а именно в контексте определения методов взаимодействия милиции и населения. Вносимые коррективы призваны учитывать способы взаимодействия ОВД с социумом в рамках поддержания безопасности, принимая во внимание уровень прозрачности и конфиденциальности данных отношении, официального оформления организационно-правовых формы, направления деятельности, состава (членства), функциональных назначений, содержания обязанностей и порядка их исполнения, а также элементы правовой защиты.

Методы взаимодействия ОВД с институтами гражданского общества, особенно с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка разделяются на методы, создающие правовые последствия, и не создающие их. Анализ деятельности подразделения «Связь поддержки — 1919» ОИ Организационно-инспекторского управления МВД РТ с начала 2020 по конец 2024 года показывает, что из общего числа 110 212 обращений, зарегистрированных на телефонных «горячих линиях» Министерства внутренних дел (221-21-21) и платформе «Связь поддержки – 1919», 31 012 входящих вызова потребовали дальнейшего взаимодействия с органами власти и вызвали возникновение юридических обязательств. Это означает, что разрешение данных запросов относится к сфере ответственности ОВД, и обратившимся лицам была своевременно оказана помощь, а для регулирования ситуации были оформлены необходимые юридические документы. Вместе с тем, из общего объема зафиксированных звонков, 21 606 обращений были определены как необоснованные или содержали вопросы, не

относящиеся к компетенции ОВД и следовательно, данные обращения не повлекли за собой никаких юридических последствий.

Автором разработано авторское определение учета работы ОВД среди населения как метода взаимного взаимодействия между милицией и обществом и обоснованы особенности признания его основным и обязательным инструментом оценки деятельности участкового инспектора милиции.

Диссертант обосновывает общественный контроль за деятельностью милиции как метод взаимодействия между ОВД и обществом и считает необходимым разработку и закрепление соответствующих положений в проекте нового Закона РТ «О полиции».

В третьем параграфе второй главы под названием **«Опыт органов внутренних дел зарубежных государств по организации взаимодействия с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка»** рассматриваются вопросы передового опыта зарубежных стран в сфере взаимодействия компетентных органов с обществом по обеспечению общественного порядка, а также анализируются и обосновываются реальные возможности и перспективы его внедрения в практическую деятельность ОВД РТ.

По мнению автора, учет мирового опыта и поиск универсальных моделей взаимодействия имеют важное значение, поскольку именно на их основе должны разрабатываться мероприятия по совершенствованию взаимодействия между милицией и гражданским обществом в рамках проводимой реформы милиции.

В продолжении исследования предметом научного анализа стали особенности организации деятельности полиции по взаимодействию с гражданским обществом, на примере таких государств, как Китайская Народная Республика, Соединённые Штаты Америки, Швеция, Япония, Польша и Нидерланды, при этом выявляемы и

рассматриваются различные модели полицейской деятельности, сформированные на основе конструктивного диалога с гражданским обществом.

Применяя сравнительный метод, автор исследует характерные особенности моделей полицейской деятельности зарубежных государств и особенности деятельности ОВД РТ с учетом положений национального отраслевого законодательства и реализуемых организационно-правовых мероприятий. На основании данного анализа подчёркивается наличие в деятельности ОВД РТ элементов демократической, правоохранительной, общественно ориентированной и ценностно-ориентированной модели полиции. Кроме того, автор, в целях решения поставленных вопросов и конкретизации преимуществ использования зарубежного опыта в сфере взаимодействия полиции (милиции) с обществом в практической деятельности сотрудников ОВД РТ, обосновывает необходимость разработки и внедрения моделей проблемно-ориентированной полиции, полицейского патрулирования по месту жительства («полицейского соседства»), поддерживающей полиции, а также полиции, ориентированной на нужды граждан. Указанная инициатива рассматривается как одно из ключевых направлений практической реализации приоритетных задач реформы милиции, предусматривающей налаживание взаимодействия ОВД с обществом на основе передового и результативного международного опыта.

Третья глава диссертации озаглавлена **«Направления совершенствования организации взаимодействия органов внутренних дел Республики Таджикистан с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка»**, в рамках которой на основе обобщённого анализа содержания параграфов первой и второй глав обосновываются и предлагаются авторские проекты изменений и дополнений в действующие нормативные правовые акты РТ, регулирующие общественные отношения в сфере

взаимодействия ОВД с гражданами и институтами гражданского общества, в частности, с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка.

Предложенные авторские разработки и инициативы предусматривают необходимость внесения изменений и дополнений в Закон РТ «Об общественных объединениях» в части уточнения понятия общественной организации, гарантий правовой и социальной защиты представителей общественных объединений, а также направления их деятельности; в Закон РТ «О милиции» в части определения системы субъектов обеспечения общественного порядка, порядка и механизма координации их деятельности, включая определение субъекта координации; в Закон РТ «Об участии граждан в обеспечении общественного порядка» в части усиления гарантий правовой, социальной защиты и стимулирования граждан, взаимодействующих с правоохранительными органами, признания общественных объединений, в особенности объединений, действующих в области охраны правопорядка, в качестве самостоятельного субъекта коллективного участия граждан в обеспечении общественного порядка, а также закрепления форм неформального сотрудничества; в Кодекс об административных правонарушениях в части установления юридической ответственности за обращение и (или) использование услуг колдунов и гадалок; и в Положение об общественных дружинниках в части усиления обязанностей ОВД по организации деятельности общественных дружинников в обеспечении общественного порядка.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В результате диссертационного исследования предлагаются следующие выводы:

1. Взаимодействие ОВД с общественными объединениями в современных условиях приобретает политическую окраску. Организация взаимодействия ОВД с общественными объединениями способствует реализации

государственной политики в сфере противодействия преступности и иным правонарушениям [1-А; 8-А].

2. Для определения механизма координации деятельности субъектов обеспечения общественного порядка необходимо четко определить систему этих субъектов. Учитывая, что поддержание общественного порядка является приоритетной задачей ОВД, этим структурам надлежит играть роль главного организатора взаимодействия между всеми сторонами, вовлеченными в процесс обеспечения правопорядка.

3. Взаимодействие ОВД с общественными объединениями представляет собой инициативную, взаимную и согласованную деятельность милиции и объединений граждан, направленного на защиту прав и свобод человека и гражданина, улучшение доступности услуг предоставляемых милицией, укрепление доверия граждан к деятельности ОВД, развитие гражданских институтов, направленных на поддержание общественного порядка, а также профилактику, выявление и расследование преступлений и других правонарушений, составляющих ключевые задачи по созданию действенного механизма предупреждения правонарушений [9-А].

4. Взаимодействие ОВД с общественными объединениями в сфере обеспечения общественного порядка осуществляется на основе норм правовых актов, прежде всего, Закона РТ «О милиции». Использование в законе формулировки «Правовые основы деятельности милиции» вместо «Законодательство Республики Таджикистан о милиции» по своей сути и содержанию охватывает всю совокупность нормативных, подзаконных и ведомственных актов, регулирующих деятельность милиции, включая её взаимодействие с общественными объединениями.

5. В рамках требований Закона РТ «Об общественных объединениях» определение четких правовых норм, регламентирующих направления деятельности общественных объединений, обеспечивает ясность их целевой

направленности, закладывая прочный организационный и правовой фундамент для усиления и развития их работы в определённых направлениях и для установления уставных задач таких гражданских институтов в соответствии с направлением их деятельности.

В целях усиления деятельности общественных советов при ОВД, а также для представления интересов гражданского общества и учета общественного мнения при обсуждении и принятии решений на национальном и местном уровнях в РТ принятие Закона «Об общественных советах при государственных органах» является необходимым и своевременным.

6. Принятие обновленной Концепции взаимодействия милиции и гражданского общества, вступившей в силу 3 января 2018 года, №1 обеспечит более надежную правовую базу для взаимодействия ОВД с населением и организациями гражданского общества и позволит унифицировать подходы к формам, методам и инструментам взаимодействия, а также привести их в гармонию с существующими отраслевыми нормативными правовыми актами.

7. В Законе РТ «Об участии граждан в обеспечении общественного порядка» предусмотрена отдельная норма, касающаяся неформальной формы взаимодействия граждан с государственными органами в обеспечении общественного порядка, что гарантирует реализацию и укрепление права граждан на индивидуальное и совместное (коллективное) обращение к государственным органам и должностным лицам как конституционного права человека и гражданина [1-А; 8-А; 10-А].

8. В числе субъектов взаимодействия с ОВД, предусмотренных Законом РТ «О милиции», отдельное выделение добровольных дружинников, общественных советов и совета ветеранов в качестве субъектов, оказывающих содействие милиции в выполнении задач по противодействию преступности, иным правонарушениям и обеспечению общественного порядка, позволит

разграничить эти общественные структуры с точки зрения их организационно-правового статуса от других общественных объединений [1-А; 3-А].

9. Выявлены объективные и субъективные факторы (трудности), которые снижают эффективность взаимодействия милиции с гражданским обществом, заключаются в следующем:

- объективные факторы (низкий уровень правовой культуры и правового образования граждан, недостаточная публичность и непрозрачность в обществе деятельности общественных объединений, созданных специально для обеспечения общественного порядка, привлечение сотрудников милиции к выполнению несвойственных (нефункциональных) обязанностей, чрезмерная загруженность участковых инспекторов милиции, закрепление за одним участковым инспектором милиции слишком большого количества населения на обслуживаемом участке, нехватка материальных и технических ресурсов у сотрудников милиции, а также низкий уровень вовлеченности и желания граждан взаимодействовать с ОВД;

- субъективные факторы (недостаточный уровень правовых знаний и профессиональных навыков сотрудников милиции, неосведомлённость сотрудников ОВД о проводимых в стране реформах милиции, авторитарный (командно-распорядительный) стиль организации деятельности милиции, формальный подход и недобросовестность при исполнении служебных обязанностей, отсутствие практики привлечения населения к сотрудничеству, слабый контроль со стороны руководителей отдельных подразделений за деятельностью подчинённых, частое назначение на должности участковых инспекторов милиции и инспекторов по профилактике семейного насилия молодых и неопытных сотрудников, незнание личным составом необходимости и обязательности взаимодействия с населением, низкая осведомлённость сотрудников об особенностях и работе общественных советов при ОВД [3-А].

10. Принятие «Положения об обязательном индивидуальном страховании добровольных дружинников, а также компенсации ущерба, нанесенного их здоровью и имуществу» обеспечит реализацию норм Закона РТ «Об участии граждан в охране общественного порядка» в части социальной защиты добровольных дружинников в данной деятельности.

11. Классификация полномочий системы добровольных дружинников в зависимости от организации их деятельности, а также классификация самой системы добровольных дружинников в зависимости от порядка организации их участия в обеспечении общественного порядка позволяет обособленно и в более совершенном виде сформировать План-мероприятий добровольных дружинников, касающихся как внутренней организационной деятельности (внутриведомственных отношений), так и их участия в обеспечении общественного порядка [3-А].

12. Предусмотренные в законодательстве об административных правонарушениях административную ответственность за обращение к колдунам и гадалкам и за использование их услуг будет способствовать снижению уровня правонарушений, связанных с занятием колдовством и гаданием и в целом оказать содействие сокращению идеологии экстремизма, фанатизма и суеверий среди населения [3-М].

13. В Законе РТ «О милиции» и иных отраслевых нормативных правовых актах формы и методы взаимодействия милиции с обществом закреплены как взаимные действия сторон в виде норм-направлений деятельности, норм-принципов, норм-задач, норм-форм деятельности, норм-методов сотрудничества.

14. Форма взаимодействия ОВД с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка представляет собой способ выражения внешнего действия и целенаправленного взаимодействия между милицией и

гражданами, механизм реализации которого определяется установленными правовыми и допустимыми методами.

Формы взаимодействия милиции с общественными объединениями в обеспечении общественного порядка должны включать классификацию в зависимости от характера их открытости или конфиденциальности, организационно-правовой регламентации, направления деятельности, состава (членства), функционального назначения, содержания обязанностей и порядка их исполнения, а также особенностей правовой защиты общественных объединений.

15. Отчётность ОВД перед населением – обязательный и законный метод взаимодействия между милицией и гражданами, в рамках которой подводятся итоги работы сотрудников ОВД по обеспечению общественного порядка, противодействию преступности и другим правонарушениям за определённый период, население информируется о текущем состоянии правопорядка, общественной безопасности и криминогенной обстановке на территории своего проживания, а основные проблемы на обслуживаемой территории решаются с учётом мнения и предложений её населения.

Создание в структуре Управления охраны общественного порядка МВД РТ формирование отдельной структуры по мониторингу деятельности участковых инспекторов милиции в сфере их взаимодействия с населением для поддержания общественного спокойствия и степени их ответственности перед населением на обслуживаемой территории либо введение конкретных должностных обязанностей, направленных на определение механизма организации деятельности в указанных направлениях, по способствует укреплению деятельности участковых инспекторов милиции по представлению отчётности, соблюдению и своевременной реализации данной меры [2-А; 6-А].

16. Предусмотренные в Закона РТ «О полиции» института общественного контроля в качестве формы взаимного взаимодействия между милицией и обществом в дальнейшем сможет способствовать повышению ответственности сотрудников ОВД за исполнение служебных обязанностей в сфере взаимодействия с гражданским обществом, а также учёту общественного мнения при противодействии преступности и обеспечении общественного порядка, создавая условия для реализации механизма и порядка проведения мониторинга общественного мнения относительно деятельности милиции [2-А; 3-А; 4-А; 5-А; 8-А].

17. Содействие в организации общественных объединений правоохранительной деятельности, включение в уставы общественных объединений функций правоохранительной деятельности как одного из основных направлений их деятельности, учреждение ассоциаций координации деятельности общественных советов при ОВД, развитие деятельности штабов добровольных дружинников и расширение участия граждан по взаимодействию с милицией в составе объединения позволит создать организационно-правовые основы в перспективе по опыту Японии в области взаимодействия полиции с обществом создать ассоциацию государственно-общественного объединения «Обеспечение правопорядка и профилактики преступности».

18. Налаживание взаимодействия милиции РТ с обществом на основе соответствующих моделей передового опыта зарубежных государств, таких, как полиция, ориентированной на решение проблем (в области вовлечения несовершеннолетних правонарушителей в профилактические проекты и программы по предупреждению преступлений и административных правонарушений), полиция соседства (в области влияния на членов общества, участие в планировании и приоритетах полицейской деятельности, совместные операции с партнёрами и населением), полиция поддержки (разработка Национальной программы по

повышению уверенности (доверия) граждан к деятельности полиции), полиция, деятельность которой направлена на граждан (в области разработок инструкций по принципам работы сотрудников полиции с социальными интернет-сообществами), в будущем будет способствовать реализации нормативных правовых актов в области реформ милиции, укреплению основ гражданского общества и становления демократического правового государства.

РЕКОМЕНДАЦИИ ПО ПРАКТИЧЕСКОМУ ИСПОЛЬЗОВАНИЮ РЕЗУЛЬТАТОВ ИССЛЕДОВАНИЯ

В целях укрепления теоретических разработок автора существующий правовой механизм взаимодействия усиливается рядом конкретных дополнительных норм, которые приводятся в качестве рекомендаций. Полные проекты этих разработанных норм приведены в приложении №7 диссертации.

1. В Закон Республики Таджикистан «Об общественных объединениях» от 12 мая 2007 года, № 258:

- в часть 1 статьи 8 слово «членство» заменить на словосочетание «членство в общественном объединении»;

- добавить статью «5 (1). Направления деятельности общественных объединений»;

- в часть 1 статьи 24 добавить пункт тринадцатый в следующей редакции: «– участвовать в поддержании безопасности граждан во время проведения публичных мероприятий, а также взаимодействовать с государственными органами в целях предотвращения противоправных действий»;

- дополнить статью «24 (1). Гарантии юридической и социальной безопасности для членов общественных организаций».

2. В закон Республики Таджикистан «О милиции» от 17 мая 2004 года, № 41:

- название статьи 6 изложить в редакции: «Статья 6. В целях содействия деятельности милиции задействовать

потенциал гражданских объединений, добровольных дружинников, общественных и ветеранских советов правоохранительных органов, а также предприятий, организаций и отдельных граждан». Привести формулировку статьи в соответствии с настоящей редакцией;

- добавить «Статья 6 (1). Государственные органы обеспечения общественного порядка»;

- добавить «Статья 6 (2). Координация деятельности субъектов обеспечения общественного порядка».

3. В Закон РТ «Об участии граждан в обеспечении общественного порядка» от 22 июня 2023 года, № 1969:

- в часть 3 статьи 5 добавить новый подпункт в редакции: «1) общественные объединения, в том числе, общественные объединения в сфере правоохранительной деятельности;»

- в часть 4 статьи 5 изложить в редакции: «4. Участия граждан в обеспечении общественного порядка осуществляется в установлении организационно правовые форма на основе оформления взаимодействия, где закон индивидуальные или коллективные участия граждан в обеспечении общественного порядка гарантирует без оформления взаимодействия»;

- в часть 1 статьи 25 добавить подпункты 5), 6) и 7) в редакции: «5) дополнительный отпуск продолжительностью от 3 до 5 суток для граждан, работающих в том или ином предприятии, учреждении и организации; 6) направление для отдыха в санаторий или другие места отдыха; 7) льготные карты для пользования общественным транспортом при выполнении обязанностей по охране общественного порядка;».

4. В Положение о добровольных дружинниках от 13 февраля 2024 года, № 60:

- добавить пункт 55 в редакции: «55. Органы внутренних дел при организации деятельности добровольных дружинников по обеспечению общественного порядка выполняют следующие задачи:

– обеспечивают благоприятную среду для привлечения и обучения добровольных дружинников, налаживания партнерских отношений с ними и повышения их вовлеченности в поддержание общественного порядка;

– методическое руководство сотрудников, ответственных за взаимодействие с добровольными дружинниками;

– выявление совместно с добровольными дружинниками основных трудностей обслуживаемого участка, которые могут способствовать нарушению общественного порядка, и обязательный учёт мнения добровольных дружинников при решении этих проблем;

– определение требований жителей на территории проживания и соответствующая организация совместной деятельности с добровольными дружинниками по решению проблем».

5. В Кодексе Республики Таджикистан об административных правонарушениях от 31 декабря 2008 года, № 455:

– добавить новую статью в следующей редакции: «Статья 482 (1). Обращение и (или) использование услуг колдунов и гадалок».

6. Предлагается принять Концепцию взаимодействия милиции с гражданским обществом от 3 января 2018 года, №1 в новой редакции. Принятие Концепции в новой редакции укрепить правовую основу регулирования отношений по формам, методам и механизмам взаимодействия ОВД с гражданами и организациями гражданского общества, а её положения будут соответствовать требованиям отраслевых нормативных актов.

7. Опираясь на практику зарубежных стран, в особенности государств-участников Содружества Независимых Государств (далее – СНГ) в вопросах определения статуса и деятельного привлечения граждан к реализации задач, стоящих перед органами государственной

власти, а также обеспечения социально-правовой защищенности граждан, содействующих работе правоохранительных органов и укреплению функциональности существующих общественных советов, перспективам создания общественных советов в отдельных сферах деятельности, а также представлению интересов гражданского общества и учёту общественного мнения при обсуждении и принятию решений на национальном и региональном уровнях, в РТ целесообразно принять Закон «Об общественных советах при органах государственной власти» (приложение № 5 диссертационного исследования) и «Положение об обязательном индивидуальном страховании добровольных дружинников, а также компенсации ущерба, нанесенного их здоровью и имуществу» (приложение № 6 диссертационной работы).

8. С целью совершенствование взаимодействия между ОВД и общественными организациями, а также для расширения информированности о проводимых совместных мероприятиях, предлагается разработать специальный раздел на официальном веб-сайте МВД РТ, посвященный взаимодействию милиции с общественными структурами, а на официальном сайте Министерства юстиции РТ разместить полный перечень общественных объединений и подробные отчёты об их деятельности.

ПЕРЕЧЕНЬ НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ СОИСКАТЕЛЯ УЧЕНОЙ СТЕПЕНИ

I. Статьи, опубликованные в журналах, рецензируемых и рекомендованных Высшей аттестационной комиссией при Президенте Республики Таджикистан:

[1-М]. Нуриддинзода, С.Н. Асоснокии ҳамкориҳои шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон бо милитсия дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва баъзе аз проблемаҳои танзими ҳукукии он [Матн] / С.Н. Нуриддинзода //

Қонунгузорӣ. – 2024. – №2 (54). – С. 204-212. – ISSN 2410-2903.

[2-М]. Нуриддинзода, С.Н. Танзими ҳуқуқӣ ва дурнамои назорати ҷамъиятии фаъолияти милитсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар партави ислоҳот [Матн] / С.Н. Нуриддинзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2024. – №8. – С. 252-259. – ISSN 2413-5151.

[3-М]. Нуриддинзода, С.Н. Баъзе аз проблемаҳои ҷойдошта оид ба нақши мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ташкили ҳамкорӣ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ [Матн] / С.Н. Нуриддинзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2025. – №4. – С. 246-254. – ISSN 2413-5151.

[4-М]. Вализода, Н.Д., Нуриддинзода, С.Н. Ҳолати муносири назорати маъмурӣ нисбат ба шахсони аз муассисаҳои ислоҳӣ озодшуда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн] / Д.Н. Вализода, С.Н. Нуриддинзода // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2025. – №5. – С. 264-270. – ISSN 2413-5151.

[5-М]. Нуриддинзода С.Н. Баъзе масъалаҳо оид ба тарбия ва такмили тарбияи ҳуқуқии қормандони мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар партави ислоҳоти милитсия [Матн] / С.Н. Нуриддинзода // Қонунгузорӣ. – 2025. – №2 (58). – С. 44-53. – ISSN 2410-2903.

II. Научные статьи, опубликованные в сборниках и других научно-практических изданиях:

[6-М]. Нуриддинзода, С.Н. Тарбияи ҳуқуқии қормандони милитсия ҳамчун ҷузъи таркибии сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти ислоҳоти милитсия [Матн] / С.Н. Нуриддинзода // Тарбияи ҳуқуқӣ ва фарҳанги сиёсии қормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар шароити диқаргуншавии ҷомеаи Тоҷикистон: мушкилот ва

стратегияи рушд. – Душанбе, Нашриёти РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2023. – С. 68-85.

[7-М]. Нуриддинзода, С.Н. Баъзе аз проблемаҳои амалӣ ва норасоии қонунгузорӣ оид ба баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ [Матн] / С.Н. Нуриддинзода // Маҷмуаи мақолаҳои конференсияи илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ дар мавзӯи «Нақши қонунгузорӣ дар ислоҳоти милитсия: муваффақият ва норасоигӣ» – Душанбе: «Контраст», 2023. – С. 55-57.

[8-М]. Нуриддинзода, С.Н. Танзими конститутсионӣ-ҳуқуқии шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқии иштироки шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ [Матн] / С.Н. Нуриддинзода // Маводи IV-умин конференсияи илмӣ-амалии байналмилалӣ дар мавзӯи «Илми ҳуқуқшиносӣ ва амалияи он» бахшида ба Рӯзи илми тоҷик (ш. Душанбе, 18 апрели соли 2025). – С. 413-416.

III. Учебники и учебно-методические пособия:

[9-М]. Солиев, К.Х., Мансурзода, А.М., Абдулаҳадзода, А.А., Нуриддинзода, С.Н., Мирзорустамов, М.М. Раҳнамо оид ба ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеа [Матн] / К.Х. Солиев, А.М. Мансурзода, А.А. Абдулаҳадзода, С.Н. Нуриддинзода, М.М. Мирзорустамов. Зери назари сардори Академияи Вазорати қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.х., дотсент, генерал-майори милитсия Ф.Р. Шарифзода. – Душанбе: Эр-граф, 2020. – 84 с.; ISBN 978-99975-906-9-5.

[10-М]. Нуриддинзода, С.Н. Фаъолияти маъмурии мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Қисмҳои умумӣ ва махсус [Матн]: китоби дарсӣ / С.Н. Нуриддинзода [ва диг.]. (Муал. Боби 4. – С 69-88; Боби 5. – С 92-98; Боби 6. – С 105-119; Боби 23. – С 459-480). – Душанбе: «Контраст», 2024. – 836 с.; ISBN 978-99985-875-9-5.

РҶҲАТИ АДАБИЁТ (МАҲАЗҲО)

I. Санадҳои меёрии ҳуқуқӣ:

[1]. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17 майи соли 2004, №41 // Махзани мутамаркази иттилоотӣ–ҳуқуқии ҶТ «Адлия». Шакли 7.0. [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.adlia.tj> (санаи муроҷиат: 11.02.2023).

[2]. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» аз 12 майи соли 2007, №258 // Махзани мутамаркази иттилоотӣ–ҳуқуқии ҶТ «Адлия». Шакли 7.0. [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.adlia.tj> (санаи муроҷиат: 11.02.2023).

[3]. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» аз 22 июни соли 2023, №1969 // Махзани мутамаркази иттилоотӣ–ҳуқуқии ҶТ «Адлия». Шакли 7.0. [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.adlia.tj> (санаи муроҷиат: 07.09.2023).

[4]. Фармони Президенти ҶТ «Дар бораи сиёсати ҳуқуқӣ ва таъмини тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 9 апрели соли 1997, №691 // Махзани мутамаркази иттилоотӣ–ҳуқуқии ҶТ «Адлия». Шакли 7.0. [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.adlia.tj> (санаи муроҷиат: 11.02.2023).

[5]. Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2012, №1291 «Дар бораи тадбирҳои баланд бардоштани нақши нозирони минтақавии милитсия дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва тавсеаи ҳамкориҳои онҳо бо аҳоли» // [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <https://www.vkd.tj> (санаи муроҷиат: 17.04.2023).

[6]. Стратегияи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2013–2020, бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19 марти соли 2013, №1438 // Махзани мутамаркази иттилоотӣ–ҳуқуқии ҶТ «Адлия». Шакли 7.0. [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.adlia.tj> (санаи муроҷиат: 17.04.2023).

[7]. Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6 феввали соли 2018, №1005 «Дар бораи «Консепсияи сиёсати

хукукии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2028» // Маҳзани мутамааркази иттилоотӣ–хукукии ҚТ «Адлия». Шакли 7.0. [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.adlia.tj> (санаи муроҷиат: 10.03.2023).

[8]. Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2014-2020, бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 03 майи соли 2014, №296 // Маҳзани мутамааркази иттилоотӣ–хукукии ҚТ «Адлия». Шакли 7.0. [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.adlia.tj> (санаи муроҷиат: 13.03.2023).

[9]. Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025, бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 июни соли 2021, №211 // Маҳзани мутамааркази иттилоотӣ–хукукии ҚТ «Адлия». Шакли 7.0. [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.adlia.tj> (санаи муроҷиат: 15.03.2023).

[10]. Нақшаи чорабиниҳои амалисозии Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025, бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 июни соли 2021, №211 // Маҳзани мутамааркази иттилоотӣ–хукукии ҚТ «Адлия». Шакли 7.0. [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.adlia.tj> (санаи муроҷиат: 15.03.2023).

[11]. Низомнома «Дар бораи шуроҳои ҷамъиятӣ», бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13 феввали соли 2024, №59 // Маҳзани мутамааркази иттилоотӣ–хукукии ҚТ «Адлия». Шакли 7.0. [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.adlia.tj> (санаи муроҷиат: 22.05.2024).

[12]. Низомномаи дастёрони ихтиёрӣ, бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13 феввали соли 2024, №60 // Маҳзани мутамааркази иттилоотӣ–хукукии ҚТ «Адлия». Шакли 7.0. [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <http://www.adlia.tj> (санаи муроҷиат: 14.07.2024).

[13]. Низомномаи нозирони минтақавии милитсия, бо фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 феввали соли 2013, №10 б/з // [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <https://www.vkd.tj> (санаи муроҷиат: 06.12.2023).

[14]. Низомномаи Шурои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шахрвандӣ ба ислоҳоти милитсия дар назди ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 11 ноябри соли 2014, №841 тасдиқ карда шудааст // [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <https://www.vkd.tj> (санаи муроҷиат: 21.06.2023).

[15]. Кодекси одоби касбии корманди милитсия, бо фармоиши Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17 феввали соли 2017, №19 б/з // [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: [https:// www. vkd.tj](https://www.vkd.tj) (санаи муроҷиат: 29.06.2024).

[16]. Низомномаи Шурои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шахрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар назди мақомоти милитсия, ки бо фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10 июни соли 2017, №256 тасдиқ гардидааст // [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <https://www.vkd.tj> (санаи муроҷиат: 21.06.2023).

[17]. Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 январи соли 2018, №1 б/з оид ба тасдиқи Консепсияи ҳамкориҳои милитсия бо ҷомеаи шахрвандӣ // [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <https://www.vkd.tj> (санаи муроҷиат: 14.08.2025).

[18]. Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хушмуомилағӣ ва муносибати боэҳтиромонаи кормандони мақомоти корҳои дохилӣ, хизматчиёни ҳарбии кушунҳои дохилӣ бо ҳамкасбон ва шахрвандон» аз 10 октябри соли 2024, №766 // [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <https://www.vkd.tj> (санаи муроҷиат: 15.03.2025).

II. Монографияҳо, китобҳои дарсӣ ва васоити таълимӣ:

[19]. Гончаров, А.А. Гражданский контроль над органами власти [Текст] / А.А. Гончаров. – М.: Издательство «Весь Мир», 2010. – 224 с.

[20]. Колпаков, В.К. Взаимодействие участкового инспектора милиции с формированиями общественности [Текст]: учебное пособие / В.К. Колпаков. – Киев: НИ и РИО

Киевской высшей школы МВД СССР им. Ф.Э. Держинского, 1990. – 100 с.

[21]. Назаров Н.Д. Совершенствование организации и деятельности Таджикской милиции (1945-1991 гг.). [Текст]: монография. Книга 2 / Н.Д. Назаров; ред. Р. С. Мулукаев. – Душанбе: Эр – Граф, 2012. – 215 с.

[22]. Потапенкова, И.В. Административно-правовой статус подразделений и служб полиции по охране общественного порядка и обеспечению общественной безопасности [Текст]: монография / И.В. Потапенкова. – М.: Юрайт, 2014. – 233 с.

[23]. Рачабзода Р.М. Фарханги ҳуқуқи касбӣ [Матн]: Монография / Зери таҳрири профессор Р.Ш. Шарофзода. – Душанбе, «Полиграф групп», 2020. – 224 с.

[24]. Шаповалова, Л.Д. Государство и общественные объединения России в XX – начале XXI в. [Текст]: учеб. пособие / Л.Д. Шаповалова. – М.: Инфра-М, 2016. – 160 с.

[25]. Шарифзода, Ф.Р. Асосҳои назариявӣ-ҳуқуқии ғаёлияти мақомоти қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таъмини амнияти миллии давлат [Матн]: монография / Ф.Р. Шарифзода. – Душанбе: Империял-Групп, 2023. – 302 с.

[26]. Энциклопедияи мақомоти қорҳои дохилӣ [Матн]: зери назари Вазири қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор, генерал-полковники милитсия Раҳимзода Рамазон Ҳамро. – Душанбе: «ЭР-граф», 2021. – 592 с.

III. Мақолаҳои илмӣ ва маърузаҳо:

[27]. Абдулло, А.Р. Милиция Республики Таджикистан в условиях реформирования: борьба за доверие населения / А.Р. Абдулло // Труды Академии МВД Республики Таджикистан. – 2018. – №4 (40). – С. 119-128.

[28]. Бучакова, М.А., Дизер О.А. Взаимодействие полиции и общества / М. А. Бучакова, О.А. Дизер // Вестник Омского университета. серия «право». – 2015. – № 2. – С. 58-63.

[29]. Важенина, И.В. Модели организации деятельности полиции зарубежных государств в сфере взаимодействия с гражданским обществом / И.А. Важенина // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. – 2024. – № 1 (101). – С. 20-32.

[30]. Гончаров, И.В. Общественное мнение как форма гражданского контроля за деятельностью органов внутренних дел / И. В. Гончаров // Органы внутренних дел в механизме Российского государства: материалы межвуз. науч. Семинара. – М.: Академия управления МВД России, 2003. – С. 143-146.

[31]. Дунаева, О.Н. Зарубежный опыт формирования взаимодействия полиции и общества (на примере Китайской Народной Республики) / О.Н. Дунаева // Вестник Сибирского юридического института МВД России. – 2020. – № 4 (41). – С. 110–115.

[32]. Егорышев, С.В. Правовые основы взаимодействия органов внутренних дел с гражданским обществом как условие социально-правовой эффективности правоохранительной деятельности / С.В. Егорышев // Вестник ВЭГУ. – 2016. – № 1 (81). – С. 49-58.

[33]. Зайцев, И.А. Участие граждан в охране общественного порядка: перспективные формы взаимодействия, проблемы и предложения по совершенствованию /И.А. Зайцев, Е.А. Фирсова // Вестник Барнаульского юридического института МВД России. – 2017. – № 1 (32). – С. 119-122.

[34]. Кобец, П.Н. Опыт полиции Республики Индии по взаимодействию с гражданским обществом в сфере поддержания правопорядка / П.Н. Кобец // Государственная власть и местное самоуправление. – 2019. – №1. – С. 59-63.

[35]. Қодирзода, Ғ.Н. Аҳамияти шуури ҳуқуқӣ ва маданияти ҳуқуқии кормандони МКД дар эъмори давлати демокративу ҳуқуқбунёд / Ғ.Н. Қодирзода // Давлатшиносӣ ва ҳуқуқи инсон. Маҷаллаи илмӣ-амалии Донишгоҳи миллии

Тоҷикистон, факултети ҳуқуқшиносӣ. – 2022. – №4 (28). – С. 69-78.

[36]. Мирзорустамов, М.М. Роль общественных формирований в работе с личным составом органов внутренних дел / М.М. Мирзорустамов // Труды Академии МВД Республики Таджикистан. – 2019. – № 3(43). – С. 67-70.

[37]. Сативалдыев, Р.Ш. Взаимодействие правоохранительной системы с социальной средой / Р.Ш. Сативалдыев // Труды Академии МВД Республики Таджикистан. – 2018. № 4 (40). – С. 81-89.

[38]. Сергиенко, А.М. Правовое регулирование форм общественного контроля в системе местного самоуправления: вопросы теории и практики / А.М. Сергиенко // В сборнике: Актуальные вопросы развития российской государственности и публичного права. Материалы III всероссийской научно-практической конференции. Ответственный редактор Е.В. Трофимов. – Санкт-Петербург, – 2017. – С. 89-95.

[39]. Шарофзода, Р.Ш. Международные стандарты профессиональной этики полицейской службы / Р.Ш. Шарофзода // Труды Академии МВД РТ. – 2022. – №3 (55). – С. 66-75.

IV. Диссертатсия ва авторефератҳо:

[40]. Абдуллаев, У.И. Внутрисистемный контроль в деятельности органов внутренних дел Республики Таджикистан [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Абдуллаев Умарджон Икрамович. – М., 2009. – 24 с.

[41]. Абдуллоев, А.Л. Правовые и организационные основы отбора и расстановки кадров государственной службы в органах внутренних дел Республики Таджикистан [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Абдуллоев Абубакр Лутфуллоевич. – М., 2021. – 195 с.

[42]. Аксенов, А.А. Проблемы управления в уголовно-исполнительной системе России: состояние и перспективы (организационно-правовой аспект) [Текст]: авторсф. дис. ... д-

ра юрид. наук: 12.00.11 / Аксенов Аркадий Аркадьевич. – М., 1995. – 43 с.

[43]. Валиев, Н.Д. Административно-правовое регулирование взаимодействия органов внутренних дел Республики Таджикистан с общественными объединениями [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14 / Валиев Навруз Дустмуродович. – Москва, 2019. – 192 с.

[44]. Десятых, П.В. Организация и правовое обеспечение общественного контроля за деятельностью органов внутренних дел [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Десятых Павел Владимирович. – М., 2009. – 239 с.

[45]. Желтова, Н.В. Правовые и организационные основы взаимодействия уголовно-исполнительной системы со средствами массовой информации [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Желтова Наталья Викторовна. — Рязань, 2004. – 200 с.

[46]. Кахаров А.А. Правоохранительная система Таджикской АССР (1924–1929 гг.) [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Кахаров Абдурахим Абдулахадович. – Душанбе, 1999. – 194 с.

[47]. Колодин, Р.В. Правовые и организационные аспекты общественного контроля за деятельностью воспитательных колоний [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Колодин Руслан Владимирович. – Вологда, 2010. – 194 с.

[48]. Кудратов, М.О. Правовое регулирование, организация подготовки кадров и прохождения службы в органах внутренних дел Республики Таджикистан [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Кудратов Муминбой Очилович. – М., 2013. – 249 с.

[49]. Лащёнов, М.С. Формирование социального партнёрства в правоохранительной сфере. [Текст]: дис. ... канд. социол. наук: 22.00.08 / Латшёнов Михаил Сергеевич. – Москва, 2018. – 225 с.

[50]. Маркитантов, А.В. Негосударственные объединения в Российской Федерации: Теория и практика

конституционно-правового регулирования. [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02 / Маркитантов Алексей Валерьевич. – Екатеринбург, 2002. – 195 с.

[51]. Матвеев, А.П. Теоретические и организационно-правовые аспекты взаимодействия уголовно-исполнительной системы с общественными объединениями [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Матвеев Андрей Павлович. – Рязань, 2005. – 211 с.

[52]. Махмудов, И.Т. Теоретические основы и научно-практические проблемы прокурорского надзора за исполнением законов в оперативно-розыскной деятельности (по материалам Республики Таджикистан) [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Махмудов Изатулло Тешаевич. – М., 2008. – 250 с.

[53]. Мирзорустамов, М.М. Деятельность руководителя территориального органа МВД Республики Таджикистана по предупреждению дисциплинарных правонарушений и преступлений среди личного состава [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Мирзорустамов Мирзоалишер Мирзокосимович. – М., 2018. – 214 с.

[54]. Мирзохофизиён, М.М. Механизм административно-правового регулирования участия граждан Республики Таджикистан в обеспечении общественного порядка. [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14 / Мирзохофизиён Мирзоали Мирзохофиз. – Москва, 2022. – 204 с.

[55]. Нажбудинов, М.А. Правовые и организационные основы взаимодействия органов внутренних дел с институтами гражданского общества в Республике Таджикистан в сфере противодействия наркотизации населения. [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Нажбудинов Мухридин Амрудинович. – Москва, 2015. – 254 с.

[56]. Нуралиев, С.Ш. Административно-правовой статус сотрудника органов внутренних дел Республики Таджикистан (сравнительно-правовой анализ). [Текст]: дис.

... канд. юрид. наук: 12.00.14 / Нуралиев Содикджон Шарифович. – Москва, 2018. – 174 с.

[57]. Одинаев, А.Ш. Теоретико-правовые аспекты формирования гражданского общества: на примере Республики Таджикистан. [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Одинаев Абдугафор Шерович. – Москва, 2008. – 158 с.

[58]. Павлов, А.А. Участие общественности в деятельности уголовно-исполнительной системы на современном этапе [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Павлов Альберт Александрович. – Вологда, 2009. – 222 с.

[59]. Сангинов, Х.С. Теория и практика прокурорского надзора за исполнением законов об укреплении государственной дисциплины в народном хозяйстве (по материалам Ленинабадской области Таджикской ССР) [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Сангинов Хаким Сангинович. – Душанбе, 1975. – 194 с.

[60]. Терентьев, С.А. Правовые и организационные основы участия граждан в охране общественного порядка. [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.14 / Терентьев Сергей Анатольевич. – Москва, 2009. – 172 с.

[61]. Федосеев, А.А. Принцип сотрудничества субъектов гражданского права. [Текст]: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Федосеев Александр Андреевич. – Ульяновск, 2021. – 184 с.

[62]. Хабибов, С.А. Организация взаимодействия органов внутренних дел Республики Таджикистан и Российской Федерации в сфере оперативно-розыскной деятельности по борьбе с преступлениями террористического характера [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.12 / Хабибов Сайфулло Абдуллоевич. – Москва, 2020. – 30 с.

[63]. Хайдарзода, З.П. Правовые и организационные основы деятельности органов внутренних дел Республики Таджикистан по противодействию торговле людьми [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Хайдарзода Зафар Пирмахмад. – Москва, 2019. – 29 с.

[64]. Шарифзода, Ф.Р. Теоретико-правовые основы организации деятельности органов внутренних дел Республики Таджикистан в системе обеспечения национальной безопасности государства [Текст]: дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.11 / Шарифзода Файзали Рахмонали. – М., 2022. – 556 с.

V. Захираҳои электронӣ:

[65]. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз 23 апрели соли 2014 [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: <https://www.president.tj> (санаи мурочиат: 04.03.2023 с.).

АННОТАТСИЯ

**ба диссертатсияи Нуриддинзода Суфӣ Нуриддин дар мавзӯи:
«Асосҳои назариявӣ, ҳуқуқӣ ва ташкилии ҳамкории мақомоти
корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ
дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ»**

Калидвожаҳо: ҳамкорӣ, мақомоти корҳои дохилӣ, шаҳрвандон, ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, асосҳои ҳуқуқӣ, таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, шакл ва усулҳои ташкили ҳамкорӣ, шӯроҳои ҷамъиятӣ, шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқӣ, ислоҳоти милитсия, таҷрибаи мақомоти корҳои дохилии мамлакатҳои хориҷӣ.

Таҳқиқоти диссертатсионии мазкур нахустин пажӯҳиши маҷмӯиест, ки дар он масоили ташкили ҳамкории МКД бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар раванди ислоҳоти расмии милитсияи давраи соҳибистиклолии ҚТ мавриди таҳлил қарор дода шудааст.

Мақсади таҳқиқотро омӯзиши ҳамаҷонибаи мафҳум, моҳият, шаклу усул ва вазъи имрӯзаи ҳамкории ниҳодҳои зикршуда дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, дарёфти таҷрибаи пешқадам дар ташкили қори соҳавӣ, инчунин, манзур намудани пешниҳод вобаста ба рушди қонунгузории ҚТ дар шароити ислоҳоти милитсия ташкил медиҳад.

Муаллиф зимни таҳқиқи мавзӯ ҳусусиятҳои ташкили қорро дар самти ташкили ҳамкории МКД бо ҷомеа аз рӯйи ақидаҳои назариявӣ, фаъолияти амалӣ ва муқаррароти қонунгузории милли ва давлатҳои хориҷӣ баррасӣ намудааст.

Навгони диссертатсияи мазкур дар ҳулоса, пешниҳод ва замимаҳои манзурнамудаи муаллиф инъикос ёфтаанд, ки аз таҳқиқи мавзӯ бо дарназардошти истифода аз усулҳои умумиилмӣ ва усулҳои махсуси ҳуқуқӣ қорқард шуда, натиҷаҳои ҳалли вазифаҳои гузошташударо муайян менамоянд ва метавонанд, ки дар таҳқиқотҳои илмӣ, фаъолияти амалии соҳавӣ, тақмили меъёрҳои амалқунандаи қонунгузорӣ ва фаъолияти ҳуқуққочодқунии мақомоти қонунгузори қумҳурий мавриди истифода қарор гиранд.

АННОТАЦИЯ

**на диссертацию Нуриддинзода Суфи Нуриддин на тему:
«Теоретические, правовые и организационные основы взаимодействия
органов внутренних дел Республики Таджикистан с общественными
объединениями в обеспечении общественного порядка»**

Ключевые слова: взаимодействие, органы внутренних дел, граждане, институты гражданского общества, общественные объединения, правовые основы, обеспечение общественного порядка, формы и методы организации взаимодействия, общественные советы, организационно-правовые формы, реформа милиции, опыт органов внутренних дел зарубежных стран.

Данное диссертационное исследование представляет собой первое комплексное научное изыскание, в котором вопросы организации взаимодействия ОВД с общественными объединениями в сфере обеспечения общественного порядка рассматриваются в контексте государственной реформы милиции периода независимости РТ.

Цель исследования заключается во всестороннем изучении понятия, сущности, форм и методов взаимодействия указанных институтов, анализа современного состояния их взаимодействия в обеспечении общественного порядка, выявления передового опыта в организации соответствующей деятельности, а также разработки предложений по дальнейшему развитию законодательства РТ в условиях реформирования системы милиции.

В процессе исследования автор проанализировал особенности организации взаимодействия ОВД с институтами гражданского общества с точки зрения теоретических подходов, практической деятельности и норм национального законодательства, а также законодательства зарубежных государств.

Научная новизна диссертации отражена в выводах, предложениях и приложениях автора, разработанных на основе применения общенаучных и специальных юридических методов познания. Полученные результаты способствуют решению поставленных в исследовании задач и могут быть использованы в дальнейших научных разработках, в практической отраслевой деятельности, при совершенствовании действующих правовых норм, а также в правотворческой деятельности органов законодательной власти республики.

ANNOTATION

**for the dissertation of Nuriddinzoda Sufi Nuriddin on the topic:
"Theoretical, Legal, and Organizational Foundations of Interaction
between the Internal Affairs Bodies of the Republic of Tajikistan and
Public Associations in Ensuring Public Order"**

Keywords: interaction, internal affairs bodies, citizens, civil society institutions, public associations, legal foundations, public order maintenance, forms and methods of cooperation organization, public councils, organizational and legal forms, police reform, experience of foreign internal affairs bodies.

This dissertation represents the first comprehensive scientific study in which the issues of organizing the interaction between internal affairs bodies and public associations in the sphere of public order maintenance are examined within the context of the state police reform during the period of independence of the Republic of Tajikistan.

The purpose of the study is to conduct a thorough examination of the concept, essence, forms, and methods of interaction between the mentioned institutions, to analyze the current state of their cooperation in ensuring public order, to identify best practices in organizing such activities, and to develop recommendations for the further improvement of the legislation of the Republic of Tajikistan in the context of police system reform.

In the course of the research, the author analyzed the features of cooperation between the internal affairs bodies and civil society institutions from the perspectives of theoretical approaches, practical activities, and the provisions of national legislation, as well as the legislation of foreign countries.

The scientific novelty of the dissertation is reflected in the conclusions, proposals, and appendices developed by the author on the basis of the application of general scientific and specialized legal research methods. The results obtained contribute to solving the tasks set in the study and can be applied in further scientific research, in practical sectoral activities, in improving existing legal norms, and in the legislative activities of the state authorities of the Republic of Tajikistan.

К печати разрешено «____» _____ 2026 г.
Формат 60×84 1/16.
Бумага офсетная. Печать офсетная. Гарнитура Times New
Roman Tj.
Условный печатный лист 4,75.
Тираж 100 экземпляров. Заказ №____.
ООО «ЭР-граф».
734036, г. Душанбе, ул. Р. Набиева, 218.
Тел.: (+992 37) 227-39-92. E-mail: rgraph.tj@gmail.com